Remus Radina
Testamentul din morgă

PREFAŢĂ

Arestările politice, detenţiile, temniţele, tortura, masacrele, represiunea, denunţările, tentativele de evadare (dar unde, în această lume odioasă?) au devenit monedă curentă. în faţa ameninţării se răspunde prin laşitate, acceptare, dar de asemenea uneori prin curaj, eroism, sacrificiu.

Este ceea ce face Remus Radina, unul dintre eroii sau sfinţii epocii noastre. Un martir voluntar, care nu renunţă nici la credinţa sa, nici la ceea ce îi dictează conştiinţa.

„TESTAMENTUL DIN MORGA" nu este o carte literară. Literatura şi stilul frumos sunt pentru timpurile fericite. Cartea lui Remus Radina este o carte mare pe care puriştii o vor găsi simplă, uneori, dar care este o mare mărturie, încă una, vibrantă, simplă pe bună dreptate şi din fericire, adevărată, înalt şi brav omenească, care răscumpără josniciile noastre, slăbiciunile noastre: cine îşi pierde viaţa, o va câştiga; cine crede că o câştigă, o va pierde. Remus a căştigat-o.

De fiecare dată când mă găsesc în faţa unui astfel de document, mă întreb cu îndoială şi îngrijorare: eu însumi, într'o situaţie asemănătoare, aş rezista?

Mă înclin înaintea curajului lui Remus Radina şi-l invidiez de a fi îndrăznit totul.
Eugene Ionesco

CAPITOLUL 1

Motto: „O singură clipă hotărăşte viaţa omului..."(Goethe)

Suntem în anul 1946. România geme sub ocupaţia trupelor sovietice, iar un guvern impus de „pumnul în masă" al lui Vişinski lucrează cu febrilitate pentru consolidarea dictaturii. De ochii aliaţilor, Ruşii admit alegeri cu mai multe partide politice, care vor avea loc la 19 Noiembrie. Am 22 de ani şi sunt sublocotenent activ de cavalerie, la Cercul teritorial Câmpulung Bucovina. Armata, până acum „marea mută", va lua parte la campania electorală. La mijlocul lunii Octombrie, sunt chemat de secretarul partidului comunist din jud. Câmpulung Bucovina, Sidorovici, care-mi vorbeşte rar şi categoric:
— Te-am chemat din partea tovarăşului Emil Bodnăraş, candidatul nostru în judeţul Câmpulung. Ştim ce fel de ofiţer eşti. Mai ştim că în anul 1943, fiind trimis la şcoala de ofiţeri în Germania, ai refuzat să mai continui şcoala acolo şi te-ai înapoiat în ţară. Intră în partidul comunist şi vei ajunge general! Propunerea lui Sidorovici m'a uluit. I-am replicat:
— Bine, dar armata aparţine neamului românesc şi nu unui partid. Uitaţi că eu am depus un jurământ?
— Nu e nimic, intri în mod conspirativ!
Căutând să-mi păstrez sângele rece şi să câştig timp, l-am întrebat:
— Dar cum puteţi primi în partidul comunist oameni care nici nu vă cunosc doctrina? Vor fi aceştia devotaţi?
— Este cam adevărat, îmi răspunde Sidorovici. Iată o importantă carte de doctrină comunistă, citeşte-o cât mai repede şi vino la mine!
Apoi mi-a înmânat „Anti-Duhring", de Friedrich Engels. Am plecat de acolo ca un om beat, cu convingerea că o mare primejdie pluteşte deasupra capului meu. Peste câteva zile, pe data de 21 Octombrie, toţi ofiţerii şi subofiţerii din garnizoana Câmpulung sunt chemaţi la un meeting electoral, în sala de spectacole a liceului „Dragoş Vodă", din localitate. Meetingul este prezidat de către colonelul Constantin Ionescu, comandantul politic al Comandamentului 4 teritorial Iaşi. Fusese prizonier în U.R.S.S. şi venise în ţară cu divizia „Tudor Vladimirescu", una dintre cele două divizii formate de sovietici din prizonieri români. La meeting ia parte şi o unitate din divizia „T.V." Colonelul Ionescu începe să ridice în slăvile cerului realizările guvernului Petru Groza. El susţine cu insistenţă că armata română este astăzi la loc de cinste. Toţi cei din sală ştiau că acest colonel nu spune adevărul. în realitate, niciodată nu fusese armata română mai umilită ca acum. Amintiri dureroase defilau în faţa ochilor minţii mele, ca într'un film. O revoltă puternică a început să pună stăpânire pe sufletul meu. Eram la vârsta când viaţa nu contează mai mult decât adevărul. în câteva clipe am intuit posibilitatea de a scăpa de presiunile lui Sidorovici pentru a mă înscrie în partidul comunist. Am luat hotărîrea bruscă de a părăsi armata, din care, cu câteva luni în urmă, prin legea cadrului disponibil, fuseseră îndepărtaţi cei mai integri şi capabili ofiţeri. Am luat hotărîrea de a pleca din armată şi fiindcă aveam ferma convingere că la alegerile din 19 Noiembrie armata va fi folosită pentru oprimarea libertăţii poporului român şi nu voiam să comit această imensă crimă împotriva poporului meu. Nu credeam în alegeri libere şi nici în ajutorul imediat al Americanilor. Americanii distruseseră fascismul german cu ajutorul fascismului sovietic, care încălca cu brutalitate drepturile popoarelor şi drepturile omului. M'am ridicat ca electrizat, împins, parcă, de o mână tainică, şi m'am adresat cu voce puternică colonelului Ionescu:
— Domnule colonel, eu nu sunt de acord cu principiile de care este călăuzit guvernul Petru Groza şi, prin urmare, nu mai înţeleg să rămân în armată!
Colonelul Ionescu a amuţit. O linişte mormântală pune stăpânire pe toată sala. Inapoia mea, unitatea din divizia „T.V." mă privea cu o ură care m'ar fi sfâşiat în clipa aceea. Apoi, colonelul Ionescu, bâlbâindu-se, mă întreabă:
—Dar ce te-a făcut să spui asta, aici?
—Nu suntem în campanie electorală? Principiul libertăţii cuvântului, i-am replicat eu.
—Nu e nimic, vom vorbi după meeting!, a adăugat colonelul, pe un ton ameninţător.

In sală domnea o atmosferă apăsătoare. Dar o imensă bucurie punea stăpânire pe sufletul meu, bucurie care sfida primejdiile ce mă aşteptau. Clipa aceea, în care am aruncat cătuşele sufletului în faţa celor ce profanau idealurile mele de Român şi militar, avea să-mi hotărască întreaga viaţă. După meeting, sunt luat într'o maşină mică de către colonelul Ionescu şi dus la sediul unităţii mele. Acolo începe o prelucrare insistentă. Colonelul Ionescu încearcă să mă convingă să retractez cele afirmate la meeting şi să nu cer plecarea din armată. Mi-a făcut chiar o confidenţă: la întoarcerea sa din prizonierat, a trebuit să lupte mult pentru a-şi convinge propriul copil de frumuseţea ideilor comuniste. După multe insistenţe, şi-a dat seama că hotărârea mea este de neclintit. Dezamăgit, mi-a cerut cuvântul de onoare că nu voi face propagandă ostilă guvernului Petru Groza, printre camarazii mei ofiţeri şi subofiţeri. I-am răspuns:

— Imi dau cuvântul de onoare că nu voi face propagandă ostilă guvernului, timp de şapte zile! Grăbiţi-vă să-mi daţi drumul din armată!

A doua zi, pe 22 Octombrie 1946, am înaintat următorul raport comandantului Cercului teritorial Câmpulung Bucovina, colonelul de artilerie Calmuschi: „Am onoare a vă ruga să binevoiţi a aproba îndepărtarea subsemnatului din cadrele active ale armatei, deoarece nu pot accepta principiile de care este călăuzit guvernul de „largă concentrare" democratică, dr. Petru Groza. Acesta fiind un guvern împletit pe osatura oprimării libertăţii poporului român, vă rog stăruitor să binevoiţi a-mi da aviz favorabil, întrucât prefer să dezbrac această haină pe care am slujit-o cu dragostea fanatică a omului conştient că-şi iubeşte într'adevăr poporul său, decât să o port umilită, sub pecetea abdicării de la marile lupte întreprinse pentru salvarea patriei". Colonelul Calmuschi, un ofiţer de elită, m'a chemat la el şi mi-a spus:

— La ora actuală nu se mai aprobă plecări din armată. Există un ordin în acest sens. Nu este cazul să te pripeşti. Ştiu că eşti şi student la Facultatea de drept.

Rămâi în armată, cel puţin până termini facultatea! Văzând că sunt ferm hotărît să părăsesc armata, colonelul Calmuschi mi-a spus că va înainta raportul meu, dar că va propune să nu mi se aprobe plecarea din armată. Apoi a adăugat, spre surprinderea mea:

— In orice caz, eu mă simt mai mic decât dumneata!

După această discuţie, am luat cartea „Anti-Duhring", m'am dus la Sidorovici, secretarul partidului comunist, i-am restituit-o şi i-am spus:

— Domnule Sidorovici, am ales un alt drum!

Sidorovici m'a privit îndelung, fără ură, cu o tristeţe în ochi şi nu mi-a adresat nici un cuvânt. Peste câteva zile a sosit în unitatea mea colonelul de grăniceri Comişel, cel care mai târziu va deveni comandantul Corpului de grăniceri. în această calitate, el va avea ingrata misiune de a lua parte la delimitarea frontierei dintre România şi U.R.S.S., frontieră care tăia trupul Moldovei în două. Auzind de cele întâmplate la meeting, colonelul Comişel m'a chemat şi mi-a spus:

— Cum ai îndrăznit să critici guvernul dr. Petru Groza? Eu, dacă eram la meeting, te linşam!

— Aş vrea să văd, domnule colonel, cum ar putea un singur om să linşeze pe cineva!, i-am replicat. Apoi l-am salutat, am întors spatele şi am plecat. La ieşirea din birou, mai mulţi ofiţeri m'au întrebat ce s'a întâmplat. Le-am povestit scena, apoi am adăugat:

— Ce mişel este acest Comişel!

În zilele care au urmat, s'au prezentat la mine mai mulţi foşti prizonieri de război. In calitate de secretar al Comisiei pentru trierea prizonierilor de război, grade inferioare, am întocmit formalităţile de prezentare din prizonierat, pentru aproximativ 500 de foşti prizonieri în U.R.S.S., domiciliaţi în judeţul Câmpulung Bucovina. Declaraţiile acestor oameni te cutremurau: fuseseră luaţi prizonieri, în mare majoritate, după 23 August 1944. Ruşii, cu viclenia lor caracteristică, îi rugaseră să depună armele, pentru a pleca acasă. Dar, după ce i-au dezarmat, i-au închis în vagoane de marfă şi i-au deportat în U.R.S.S. Acolo au murit mii şi mii de Români, iar cei care treceau acum prin faţa comisiei erau grav bolnavi sau distrofici, mulţi dintre ei au murit imediat ce au ajuns acasă. Poporul român a învăţat, în decursul zbuciumatei sale istorii, cât preţ se poate pune pe cuvântul Ruşilor! Rămâne să înveţe aceasta şi Americanii! Pe data de 28 Octombrie, am expediat o carte poştală colonelului Ionescu, prin care-1 anunţam că începând cu acea dată „cuvântul meu de onoare că nu voi face propagandă ostilă guvernului" nu mai rămâne în vigoare. La începutul lunii Noiembrie, mi s'a comunicat că am fost mutat la Regimentul 12 călăraşi, din Bârlad. Colonelul Ionescu intra în acţiune. Mi-am predat lucrările de birou unui camarad, căpitanul de infanterie Gică Popescu, devenit mai târziu preşedintele Federaţiei române de football. Apoi m'am prezentat la Regimentul 12 călăraşi. Aici fusese înlocuit faimosul colonel Slăvescu, supranumit „papa" şi iubit de subalternii săi. El, ca şi ceilalţi ofiţeri de cavalerie, luase o atitudine fermă împotriva imixtiunii comuniştilor în treburile armatei. Intr'un ordin de zi pe care l-am citit ulterior, colonelul Slăvescu ataca pe ofiţerul politic din regiment: „Există ostaşi care reclamă pe comandanţii lor.

Mă întreb cum pot exista urechi care să-i asculte. Probabil că sunt de teapa murdară a lor! " Mai târziu, colonelul Slăvescu va fi închis pentru „înaltă trădare" şi va muri în închisoare. Ofiţerii de cavalerie erau atacaţi de elemente criminale. Un ofiţer din regimentul meu este aruncat într'o fântână. Sublocotenentul Popa, tot din regimentul meu, este lovit cu un fier în cap. Eu sunt mereu urmărit. Inainte de alegeri, toţi ofiţerii şi subofiţerii primesc o sumă de bani. Pe data de 18 Noiembrie sunt chemat telegrafic la Comandamentul 4 teritorial Iaşi. în dimineaţa zilei de 19 Noiembrie 1946, ziua alegerilor, plec cu trenul spre Iaşi. Ajuns în câteva ore la Comandamentul 4 teritorial, sunt condus într'o încăpere şi invitat să aştept. O uşă blocată mă despărţea de secţia de votare. După o oră, văzând că nu mă cheamă nimeni, încerc să ies din cameră, dar rămân înmărmurit: un soldat, cu baioneta la armă şi cu arma îndreptată spre mine, mă opreşte să ies. Eram, deci, arestat! Procedeul colonelului Ionescu era revoltător. Un ofiţer nu putea fi escortat decât de un alt ofiţer, în grad cel puţin egal cu el.

Ii spun soldatului:

— Anunţă, imediat, că cer să fiu scos la raportul domnului general! în caz contrar, voi comunica alegătorilor din camera vecină cât de libere sunt alegerile! Peste câteva minute sunt chemat la raportul generalului Stănculescu, comandantul Comandamentului 4 teritorial, căruia îi spun:

— Domnule general, protestez împotriva modului arbitrar în care am fost arestat!

Generalul Stănculescu îmi răspunde:

— Tinere, nu sunt eu vinovat de ceea ce ai păţit! Ţi-am citit raportul şi te-am chemat să te cunosc şi eu. Am crezut că eşti cine ştie ce fiu de moşier, dar văd că eşti un om necăjit, îngrijorat de soarta celor mulţi. Măi băiatule, eşti o picătură într'un ocean! Te vor distruge! Scuză-mă pentru cele ce ai păţit aici! Şi pleacă într'o permisie de şase zile, să mai uiţi de necazuri! Apoi mi-a strâns mâna cu căldură Intors la Bârlad, am înaintat un raport colonelului Bălăşescu, comandantul Regimentului 12 călăraşi, prin care ceream trimiterea în judecată a colonelului Constantin Ionescu, pentru:

1. Arestarea mea ilegală.
2. împiedicarea de participare la vot.

Bineînţeles că acest raport nu a fost luat în considerare.

CAPITOLUL 2

Motto: „Oamenii vor cădea pradă demagogilor". Nietzsche)

Alegerile din 19 Noiembrie, primele şi ultimele alegeri din era comunistă la care au participat mai multe partide politice, treziseră Românilor mari speranţe. Se spunea şi se scria:
„Dacă alegerile nu vor fi libere, ele vor fi nule".
Lucrurile păreau clare ca lumina zilei. Toată lumea aştepta cu înfrigurare rezultatul alegerilor. Se ştia că de acest rezultat depindea viitorul poporului român. S'a estimat că peste 80% din cei care participaseră la vot au votat cu partidele istorice: Partidul naţional — ţărănesc, Partidul naţional — liberal şi Partidul social —democrat. Publicarea rezultatului alegerilor a constituit o surpriză unanimă: cifrele erau inversate. Blocul comunist obţinuse o majoritate zdrobitoare, iar partidele istorice, pentru care masele se pronunţau pe faţă, obţinuseră un procentaj nesemnificativ! Deşi falsificarea rezultatului alegerilor era evidentă, în multe secţii de votare măsluitorii fiind surprinşi în flagrant delict, alegerile nu au fost anulate de nimeni. Americanii priveau neputincioşi cum democraţia românească îşi dă duhul sub cizma sovietică. In primul război mondial, Wilson lansase un tulburător ţel de luptă: „să salvăm lumea pentru democraţie". In cel de-al doilea război mondial, Roosevelt declarase că luptă pentru „supravieţuirea democraţiei în lume". Ce mai rămăsese din această cauză măreaţă? Poporul român era demoralizat. O nouă dictatură, de o cruzime nemaiîntâlnită, se instaura în această ţară lovită crunt de uraganele istoriei. Profesorul Stere, care fusese închis cu Lenin în închisorile ţariste, redă cuvintele pe care acesta i le spusese în închisoare: „Piară, la urma urmei, 90% din omenire, numai revoluţia mondială să reuşească, cu ajutorul oricui, chiar cu ajutorul tâlharilor de drumul mare". Oare încălcarea brutală a voinţei poporului român nu înseamnă înaintarea sigură spre ţelul declarat de Lenin? Comparată cu această siluire a voinţei poporului român, „afacerea Watergate" pare un fapt moral. In luna Decembrie am fost chemat la Ministerul de război, la Bucureşti. M'am prezentat la biroul cavalerie. Şeful biroului, colonelul Cristescu, un bărbat înalt, suplu şi drept ca un brad, m'a primit cu multă prietenie şi m'a felicitat pentru conţinutul raportului prin care ceream plecarea din armată. Apoi m'am prezentat la biroul unui ofiţer magistrat. Acesta mi-a spus că raportul prin care ceream plecarea din armată conţine afirmaţii grave şi că îmi recomandă, pentru binele meu, să retractez aceste afirmaţii. I-am răspuns că nu mă pot întoarce de pe drumul pe care am pornit. Atunci ofiţerul magistrat mi-a comunicat că voi fi judecat de Consiliul superior al oştirii şi că s'ar putea să fiu închis. Printre piesele de la dosarul meu se afla şi cartea poştală pe care o trimisesem colonelului Ionescu la 28 Octombrie. Am revenit la regiment, unde se ştia că urmează să plec din armată. Aceasta m'a salvat de la participarea la o nouă crimă împotriva poporului român. Un escadron din regimentul meu a fost detaşat în gara Tecuci, cu misiunea de a opri pe Moldovenii înfometaţi să plece spre regiunile ţării unde se mai găseau alimente. Se ştie că în Moldova bântuia atunci o foamete apocaliptică, urmare a secetei din anul 1946. Numărul morţilor îndolia întreaga ţară. Regimul comunist nu aducea Moldovenilor alimente şi nu-i lăsa nici să plece în alte regiuni ale ţării, pentru a şi le procura. Cine a ordonat, oare, această crimă de genocid? Nu cumva Stalin? Prea seamănă cu crimele comise de el împotriva oropsiţilor ţărani ruşi! Ca şi ţăranilor ruşi, ţăranilor români li s'a promis pământ. Demagogii au reuşit să amăgească un mic număr de ţărani, care credeau că vor rămâne stăpânii pământului primit prin aşa zisa „reformă agrară". Fiindcă, vai, în curând ei vor fi obligaţi să „cedeze" statului nu numai acest pământ, ci tot pământul lor! După câteva luni, am fost judecat de Consiliul superior al oştirii, iar pe data de 16 Aprilie 1947, prin înalt Decret Regal, am fost trecut în retragere, prin aplicarea articolului 48, litera h, din legea înaintării în armată. Art. 48, litera h, prevedea că se trece din poziţia de activitate în poziţia de retragere „ofiţerul care s'a dovedit a fi activat într'o asociaţie sau partid politic sau care a întreprins o acţiune politică personală". Intr'o asociaţie sau partid politic nu am activat niciodată. Refuzasem să dau curs şi insistenţelor lui Sidorovici de a intra în partidul comunist. Din câte am constatat ulterior, nici un ofiţer care s'a înscris în partidul comunist „în mod conspirativ" nu a fost judecat de Consiliul superior al oştirii. Dimpotrivă, toţi aceşti ofiţeri au avut avantaje materiale, unii ajungând până la gradul de general. Raportul prin care cerusem plecarea din armată a fost considerat „o acţiune politică personală". Am părăsit, deci, armata! Acest deznodământ nu-l întrezărisem când am păşit cu emoţie pe poarta Liceului militar „D.A. Sturdza", din Craiova. Armata rămânea pe mâna colonelului Constantin Ionescu şi a altor ofiţeri politici de categoria lui. Dar ce s'o fi ales din acest colonel, care s'a dovedit un comunist atât de înfocat? Am auzit că după anul 1950 a fost condamnat pentru crimă de război. Dar ce ne miră acest fapt? Nu preconiza Lenin înfăptuirea revoluţiei mondiale cu ajutorul oricui? Chiar cu ajutorul tâlharilor de drumul mare! Şi mai ales al demagogilor! Şi poate chiar al teroriştilor! Rămas fără serviciu, am hotărît să fac eforturi pentru terminarea facultăţii în toamna anului 1947 am susţinut ultimul examen din anul II: dreptul civil, cu profesorul Luţescu. Acest examen l-am pregătit cu cea mai mare atenţie, având şi timpul necesar. Profesorul Luţescu mi-a cerut să supraveghez pe studenţii anului IV, care dădeau lucrare scrisă la dreptul comparat, într'o jumătate a amfiteatrului unde se ţinea examenul. Printre cei care dădeau lucrare scrisă se aflau şi doi cunoscuţi: locotenentul de cavalerie Ştefan Velea, fost instructor la Şcoala de ofiţeri activi cavalerie, din Târgovişte şi Mihai Sbenghe, fost coleg de liceu. La sfârşit, profesorul Luţescu mi-a propus să frecventez cursurile facultăţii, pentru a colabora cu el. I-am răspuns, cu regret, că nu am posibilităţi materiale. La început, un minim de existenţă îmi era asigurat cu greu de sărmanul meu tată, căruia i se anulase pensia de invalid din primul război mondial. La 30 Decembrie 1947, regele Mihai este obligat să abdice, deşi fusese decorat de Stalin cu ordinul „Victoria". O manevră asemănătoare încercase Stalin şi în cazul Jugoslaviei. El îi ceruse lui Tito să accepte pe regele Petru, chiar dacă mai târziu îi va înfige un cuţit în spate. Iată morala lui Stalin, care după răpirea Basarabiei şi Bucovinei din anul 1940 fusese denumit „măcelarul din Piaţa roşie"! Iată pe mâna cui dăduse Roosevelt ţările din răsăritul Europei, ţări cu o zbuciumată istorie, dar cu o neastâmpărată sete de libertate! La începutul anului 1948, mi se oferă de către nişte cunoscuţi un post de pedagog la Şcoala normală de învăţători din Craiova, pentru anul şcolar în curs. Nu aveam altă alternativă. Aici am găsit aceeaşi atmosferă sufocantă din armată: şcoala era supusă unui proces de dezintegrare, pentru a se putea înfăptui mai uşor reforma urmărită de par-tidul comunist. Profesori bătrâni şi de valoare deosebită nu mai aveau nici cea mai mică autoritate asupra elevilor incitaţi la indisciplină. In această perioadă, m'am împrietenit cu maiorul de cavalerie în rezervă Lucian Dimitriu, cu numele conspirativ „MALU". După rezoluţia cominformului din vara anului 1948, împotriva lui Tito, maiorul Dimitriu mi-a propus să încerc o trecere de frontieră în Jugoslavia, pentru a constata ce posibilităţi există acolo pentru rezistenţa românească. Deşi m'am declarat de acord cu propunerea sa, el a renunţat, pentru moment, la acest plan. Până în toamnă, am pregătit ultimele examene din anul III, dintre care dreptul internaţional public m'a atras în mod deosebit. învăţasem 52 de articole din Charta „Naţiunilor Unite", ca pe „Tatăl nostru", fără a omite un singur cuvânt. Preambulul Chartei l-am încrustat cu litere de aur în inima mea şi el îmi va fi de mare folos în viitorul apropiat. Voi face deseori uz, în special de prima parte a preambulului:
„Noi, popoarele Naţiunilor Unite, hotărîte să salvăm generaţiile viitoare de plaga războiului, care de două ori în decursul vieţii noastre a adus omenirii dureri nespuse şi pentru a reafirma credinţa în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea şi valoarea persoanei umane, în drepturile egale ale bărbaţilor şi femeilor şi în egalitatea tuturor naţiunilor mari sau mici. Şi spre a crea condiţii care să ajute la menţinerea justiţiei şi respectului faţă de obligaţiile ce decurg din tratate şi alte izvoare ale dreptului internaţional..... " Acest impresionant preambul aducea accente din preambulul Constituţiei americane:
„Noi, popoarele Statelor Unite, în scopul de a stabili justiţia, şi de a ne asigura nouă şi urmaşilor noştri binefacerile libertăţii..." Venit la Bucureşti la examene, în luna Octombrie 1948, am dus-o foarte greu din punct de vedere material. Locuiam pe Splaiul Unirii, aproape de podul Mărăşeşti, într'o fostă baracă germană, plină de paraziţi. Primeam o masă pe zi, la cantina fabricii „Lemaître". Am trecut examenul la dreptul internaţional public. Profesorul Nicolae Daşcovici era de o severitate ieşită din comun, dar a ştiut să ne strecoare în suflet dragostea pentru drepturile omului, atât de brutal încălcate în România anului 1948. De la el am reţinut faimoasa frază rostită de preşedintele Franţei, Al. Millerand, după primul război mondial, cu ocazia restituirii Ardealului către România: „O stare de lucruri chiar milenară nu are temei să dăinuiască, dacă s'a dovedit a fi contrarie dreptăţii". Tot el ne vorbea cu entuziasm despre ţelurile şi principiile „Naţiunilor Unite", despre omul „cetăţean al lumii", despre „dreptul sfânt de azil". Am luat hotărîrea să aprofundez cândva studiile de drept internaţional. Marile institute de drept internaţional din Occident îmi păreau o lume de vis. Din cauza lipsei de bani pentru plata chiriei, am fost obligat să lucrez ca salahor la construirea unei expoziţii, lângă fostul cinematograf ARO. Condiţiile de lucru erau inumane. Lucram 12 ore, noaptea, cu o pauză la miezul nopţii. Aici mai lucrau ca salahori sute de elevi şi studenţi de la Facultatea de drept şi Academia comercială, într'una

din seri, prezentându-ne la lucru, nu am mai fost angajaţi. Se spunea că un post de radio american ar fi criticat faptul că elevii şi studenţii lucrează ca salahori în România. Tinerii erau deprimaţi. Numai că, din lipsă de mână de lucru, constructorii au fost obligaţi să ne reangajeze. Intr'o noapte, un student originar din Banat mi-a spus că Românii trec frontiera în Jugoslavia, unde sunt bine primiţi. Mi-a încolţit gândul să încerc o trecere de frontieră în Jugoslavia, din mai multe motive. In primul rând, voiam să îndeplinesc o dorinţă a maiorului Lucian Dimitriu, care intenţionase să mă trimită în Jugoslavia în cursul verii trecute. Apoi, condiţiile materiale deveneau tot mai grele. Eu nu eram primit în nici-un serviciu, din cauza dosarului politic necorespunzător, şi nu mai puteam continua facultatea, deşi mai aveam un singur an.
Atmosfera devenea din ce în ce mai apăsătoare. Arestările se ţineau lanţ. Aşteptam să fiu şi eu arestat, pentru atitudinea deschisă din timpul armatei. Cu câteva zile în urmă, văzusem oprită pe stradă o unitate aparţinând Institutului medico-militar, din Bucureşti. Am recunoscut şi câţiva foşti colegi de liceu. Toţi strigau fără încetare:
- Stalin! Stalin! Stalin! Stalin! Stalin!..... Am rămas uimit de această scenă dezolantă! Ce se întâmplase, oare, în armată, în ultimul an şi jumătate, de când eu o părăsisem, că oamenii se transformaseră astfel? Hotărîrea a fost luată: voi pleca singur, direct la frontieră, cât mai curând posibil, pentru a nu cheltui puţinii bani primiţi după munca istovitoare de salahor. Nu voi povesti planul meu nimănui, din cauza pericolului de trădare, voluntară sau involuntară. Maiorului Dimitriu îi voi comunica din Jugoslavia tot ce voia să ştie.Voi trece frontiera pe data de 2 Noiambrie 1948, ziua alegerilor prezidenţiale din Statele Unite. Aceste alegeri îmi păreau de o importanţă deosebită şi trecerea frontierei în această zi demonstra simpatia mea pentru această ţară, pe care o consideram, ca Lincoln, „ultima bună speranţă a pământului".In seara zilei de 31 Octombrie, mergând spre baraca mea, am trecut pe lângă o instituţie, în apropiere de podul Şerban Vodă, care era păzită de un militar. L-am întrebat ce instituţie este, dar a refuzat să-mi răspundă. Aveam să aflu în luna Martie 1950 ce instituţie era: Tribunalul militar Bucureşti, unde aveam să fiu judecat şi condamnat.A doua zi am plecat la gară şi nu m'am oprit până la frontiera româno - jugoslavă.

CAPITOLUL 3

Motto: „Aţi fugit de dracu şi aţi dat peste tată-său!"(Un ţăran român din Banatul sârbesc)

In noaptea de 2 Noiembrie, am trecut frontiera prin regina Comorâşte, din Banat. Am mers mai mult pe bâjbâite şi mi-a fost mai frică să nu fiu capturat de grănicerii români, decât de moarte. Am ajuns la o casă unde nişte ţărani făceau rachiu, în miezul nopţii. M'am oprit în întuneric şi am aşteptat să vorbească. Ţăranii vorbeau sârbeşte şi eram acum sigur că sunt pe teritoriul jugoslav. Am mulţumit bunului Dumnezeu pentru ajutorul dat.Apoi am explicat ţăranilor, mai mult prin semne, că vin din România şi unul dintre ei m'a condus până în oraşul Vârşeţ. la securitate. Credeam că aici voi fi tratat omeneşte.Cel puţin aşa îmi spusese studentul salahor, la Bucureşti.Am fost condus într'o clădire veche, unde, credeam eu, voi fi găzduit provizoriu. Am intrat într'o cameră, după care o uşă masivă a fost zăvorită în urma mea.Primul contact cu închisoarea este îngrozitor, mai ales când te ştii nevinovat.Şocul produs de acest contact nu este departe de cel descris în versurile lui Radu Gyr:
Taică, tăicuţule, taică,
Feciorul vostru se zvârcoleşte ca o lupoaică,
Se zbate în cuşcă,
Zgârie drugii şi muşcă!
Dar şocul a ţinut numai câteva minute, fiind atenuat de o rugăciune şi de o scurtă meditare la cuvintele Domnului Isus: „In lume necazuri veţi avea, îndrăzniţi, Eu am biruit lumea!"In celulă mai erau câţiva bărbaţi şi un copil, care s'au trezit la intrarea mea.Şi ei crezuseră că vor fi primiţi cu braţele deschise de Jugoslavi. Nu scria, oare, presa românească despre prezenţa Anglo-Americanilor în Jugoslavia?Ne-am încurajat unii pe alţii, în speranţa că situaţia actuală nu va dura mult.Copilul, elev în clasele primare, adusese cu el o carte de şcoală în care se afla fotografia Anei Pauker. El a desenat portretul Anei Pauker pe perete, cu un creion, şi, din proprie iniţiativă, a scris deasupra „Bestia umană". Portretul era foarte reuşit şi copilul m'a rugat insistent să-i fac o „poezie" pe care să o scriu sub desen. I-am scris următoarele versuri, în stil popular:
Izgoniţi de-o crudă doamnă,
Părăsirăm într'o toamnă,
Toţi cu inima pustie,
Scumpa noastră Românie.
Stăm închişi de-o săptămână,
Pentru Patria română.
Şi-om mai sta cinci ani, măi frate,
Pentru sfânta libertate!
Toţi aveam convingerea că Ana Pauker era principala vinovată de plecarea noastră, că ea era „omul lui Stalin", în România.Trebuie să mărturisesc, însă, că în cazul meu versurile de mai sus s'au dovedit profetice: voi fi condamnat la cinci ani de închisoare pentru această trecere de frontieră!In aceleaşi zile a trecut frontiera şi inginerul Economu, cu soţia, profesoară, şi cu doi copii, un băiat şi o fată, elevi. Copiii, în vârstă de 16-1 7 ani, erau înalţi şi frumoşi, inteligenţi, cunoşteau câteva limbi străine şi erau foarte bine educaţi. Era o plăcere să discuţi cu ei. Eu m'am împrietenit repede cu această familie. Dar nimeni din familia Economu nu bănuia atunci că nu peste mult timp toţi vor deveni eroii unei mari tragedii.După câteva zile, am fost transferaţi la închisoarea din Panciova. Pe când mergeam prin Panciova, noaptea şi pe o ploaie torenţială, un ţăran român din Banatul sârbesc, dând dovadă de mult curaj, a intrat în rândurile noastre şi ne-a întrebat:
—Ce este, măi fraţilor, cu voi?
—Am plecat din România, unde nu mai era de tră-it, i-am răspuns cu.
—Aţi fugit de dracu şi aţi dat peste tată-său! a
adăugat ţăranul, depărtându-se în grabă. Dar noi nu l-am crezut pe bietul om, care părea îndurerat de soarta noastră.Am ajuns la închisoare uzi şi tremurând de frig. A doua zi am fost transferaţi la închisoarea din Covaciţa. Această închisoare, unde se spunea că a fost executat Draja Mihailovici, devenise o închisoare de tranzit pentru refugiaţii români.La Covaciţa, unde am stat foarte puţin, am cunoscut pe profesorul Anton Crihan, despre care se spunea că făcuse parte din Sfatul Basarabiei şi pe preotul Gâldău. După câteva zile, un grup de aproximativ două sute de Români am fost trimişi la mina de cărbuni Bano-vici, din Bosnia.Cum am ajuns la Banovici, am scris maiorului Lucian Dimitriu, căruia, în mod cifrat, îi comunicam care este situaţia din Jugoslavia.
Aici, timp de o lună, ne-am bucurat de o libertate relativă, având permisiunea să ne deplasăm în localităţile Banovici şi Litva.Eram repartizaţi la tot felul de munci legate de activitatea minei. Eu, spre exemplu, devenisem monteur de reţele telefonice şi trebuia să mă urc pe stâlpii de telefon.La sfârşitul lunii Decembrie 1948, toţi Românii am fost convocaţi într'o sală din mica localitate Litva.După ce ne-am adunat cu toţii, U.D.B.(securitatea jugoslavă) ne-a

înconjurat şi sub stare de arest ne-a condus la Banovici.Nu voi uita niciodată solidaritatea noastră din acele momente. Tot drumul am cântat cu însufleţire „Pe-al nostru steag e scris unire" şi alte marşuri româneşti.La Banovici am fost închişi toţi la un loc (femei, bărbaţi şi copii) într'o baracă unde anterior fuseseră închişi prizonierii germani.Toţi bărbaţii am trecut la lopată.Mina de cărbuni fiind la suprafaţa pământului, încărcam cărbunii direct în vagoane. Lucram fără încetare, nici duminica nu era zi de odihnă.Intr'una din zile a venit în inspecţie o personalitate comunistă. Eu i-am vobit de „medgiunarodno prave" („dreptul internaţional").Mi-a arătat lopata, spunându-mi:
— Lopata este internaţională!
Cinismul acestui comunist jugoslav mi-a adus în minte figura luminoasă a prof. Daşcovici, care ne vorbea cu atâta convingere despre „dreptul sfânt de azil".Nu aş fi putut bănui atunci că există pe lume conducători cu orizontul atât de limitat încât să încalce acest drept. Profesorul Daşcovici ne spunea cum după primul război mondial Olanda a acordat drept de azil împăratului Wilhelm al II-lea şi a refuzat să-1 extrădeze cu toate insistenţele aliaţilor.Intr'o duminică din luna Februarie 1949, doi Români, Ovidiu Horeanu, din Cernăuţi, şi Tutoveanu, din Moldova, au evadat din baracă.Peste câteva ore am asistat la o scenă care ne-a îngrozit pe toţi, dar mai ales pe femei şi pe copii.Securitatea a năvălit cu armele în baracă, urlând ş amenințându-ne că ne împuşcă. Apoi a luat mai multi bărbaţi, dintre care mi-amintesc de Ion Pârvulescu, fost coleg de liceu, actualmente scriitor la Paris, şi de Nicolae Cristescu, şi i-a dus la câteva zeci de metri de baracă, pe un mic deal, în spatele toaletei.Acolo zăceau, împuşcaţi, Horeanu şi Tutoveanu. Ei aveau pielea jupuită de pe craniu, deoarece fuseseră apucaţi de picioare şi târîţi prin pădure, după execuţie. Pârvulescu, Cristescu şi ceilalţi Români, sub amenințarea cu armele, au fost obligaţi să sape două gropi, unde i-au înmormântat pe Horeanu şi Tutoveanu, fără sicriu. Din cele două gropi mustea apa. U.D.B.-iştii erau în culmea fericirii, beau, cântau şi jucau în jurul gropilor. Aveam strania senzaţie că sunt prizonierul unui trib de canibali, care joacă în jurul meu, înainte de ospăţ.Petrecerea lor a ţinut câteva ore.Ei ne dădeau un exemplu de ce este în stare să facă U.D.B.In aceeaşi zi, părintele Bârna, ardelean, a oficiat slujba de înmormântare pentru cei doi Români asasinaţi. Seara, la numărătoare, comandantul gărzii ne-a anunţat că pe viitor va răspunde vecinul celui ce va evada. Doamna Timofte, o bună Româncă, i s'a adresat comandantului gărzii:
— Eu nu voi pârî niciodată pe vecinul meu, dacă va evada, chiar de voi fi omorîtă! Datoria oricărui refugiat este să-şi caute libertatea!
In prima duminică după asasinat, am refuzat să mai ieşim la lucru. Voiam să se respecte ziua Domnului şi eram extrem de obosiţi.Când au văzut îndrăzneala noastră, la numai o săptămână după asasinarea celor doi Români, U.D.B-iştii au intrat înarmaţi în baracă şi înnebuniţi de furie au ţipat să ieşim la lucru, că ne împuşcă.Unii dintre noi, timoraţi, au ieşit imediat.Apoi, pentru a ne intimida, comandantul gărzii a strigat:
— Cine nu vrea să iasă la lucru să facă un pas înainte!
Mi-am dat seama că este un moment de cumpănă şi am făcut un pas înainte.
—Kako se zoves? (Cum te numeşti?), m'a întrebat comandantul gărzii.
—Radina!, i-am răspuns.
—Sabotira, ne Radina!, a ţipat comandantul gărzii, înjurându-mă. Lasă că te împuşcăm noi!
Intâmplător, Radina înseamnă în limba sârbească un fel de „muncitorul". Iată de ce mi-a strigat el „Saboteorul, nu muncitorul!". Apoi a întrebat:
— Cine nu mai vrea să iasă la lucru?
Atunci, dintr'un grup de aproximativ zece studenţi, Maramureşanul Iuga a strigat:
— Nici noi nu ieşim la lucru!
Comandantul gărzii m'a apucat de mână şi m'a scos din baracă, în timp ce mai mulţi Români mă rugau să ies la lucru, U.D.B. fiind capabilă să mă omoare. Am fost dus în camera gărzii, unde comandantul a început să mă înjure, să mă lovească şi să mă amenințe că mă împuşcă. Apoi m'a lăsat sub pază şi s'a dus la ceilalţi Români. După două ore, am fost dus în baracă. Oamenii fuseseră scoşi la lucru şi aduşi repede înapoi. Din ziua aceea nu s'a mai lucrat niciodată duminica.Voi descrie sumar pe studenţii care au refuzat să iasă la lucru şi anume pe cei pe care i-am putut fixa în câteva secunde, până când am fost scos din baracă de comandantul gărzii. Iuga, cel care a luat cuvântul în numele studenţilor, era un om hotărît şi avea un caracter integru.Nicolae Caranica, din Constanţa, fusese student laFacultatea de medicină veterinară. Era un om inteligent, însetat de cunoaştere şi un bun creştin, gata oricând să sară în ajutorul aproapelui. Ioan Cuşa, din Do-brogea, fusese student la Academia comercială. Era un om de acţiune, deschis şi autoritar.Tudor Grigorescu, din jud. Romanaţi, fusese student la Facultatea de medicină umană. Era un om sincer şi de o bunătate rară. Talentat, conducea corul nostru religios. îl vedeam deseori dus pe gânduri şi trist. Mă întreb dacă acest tânăr nu avea presentimentul că va fi ucis.Gheorghe Caramiciu, din Dobrogea, fusese student la Facultatea de medicină veterinară. Era un om bun şi blând, care vorbea puţin şi se străduia să nu supere pe nimeni.Mihai Pop, Ardelean, fusese student la Academia comercială. Era un om de mare voinţă şi stăpânire de sine. Era tăcut şi prevenitor.Am prezentat pe aceşti studenţi şi dintr'un alt motiv: nu peste mult timp, trei dintre ei vor fi asasinaţi!Părintele Bârna, care călcase pe nervi securitatea jugoslavă prin rugăciunile înălţate pentru Românii asasinaţi, a fost în scurt timp ridicat şi dus într'un loc necunoscut.Dar rugăciunile noastre au continuat.La câteva zile după plecarea preotului, comandantul gărzii a exclamat stupefiat:
— Ăştia toţi sunt popi!

CAPITOLUL 4

Motto: „Am jurat în faţa altarului lui Dumnezeu duşmănie veşnică oricărui fel de tiranie asupra spiritului oamenilor".(Thomas Jefferson)

Pe la începutul lunii martie, majoritatea Românilor au fost trimişi la lucru fără escortă.Mai rămăseserăm numai zece tineri care mergeam cu escortă. U.D.B. spunea:
— Dacă nu va fugi nimeni, vom ridica şi escorta acestor tineri!
Făcând această afirmaţie perfidă, U.D.B. era convinsă că nici un Român nu va încerca să fugă, pentru a nu periclita situaţia celor zece ostatici.
Dar nu era suficient că lucram sub escortă, pe noi ne puneau şi Ia muncile cele mai grele.Din această cauză, am hotărît să declarăm greva lucrului. Se pare, însă, că U.D.B. a prins de veste.Inainte de a începe greva, într'una din zile când făceam săpături de pământ, U.D.B.-istul Petrovici, un tânăr foarte înapoiat, cu o privire care parcă împungea şi care ura mult pe Români, m'a ridicat din mijlocul tinerilor şi mi-a spus să mergem la baracă. El stătea cu pistolul mitralieră în spatele meu.e la mijlocul drumului, din senin, a început să mă lovească puternic cu ţeava pistolului mitralieră în coloana vertebrală. Loviturile de fier pe vertebre provoacă dureri insuportabile.în acel moment a apărut un fost prizonier german, care lucra acum cu contract la mină. In mod evident, pentru a-1 împiedica pe Petrovici să mă mai lovească, Germanul i-a strigat că nu are voie să stea aproape de cel escortat. Petrovici a rămas la o distanţă mai mare de mine, încetând să mă lovească.Ajunşi la baracă, m'a predat comandantului gărzii, spunându-i că „am vrut să fug". Comandantul nu părea surprins.Înscenarea era grosolană şi ea a revoltat pe toţi Românii, care au înţeles că U.D.B. îmi plătea o poliţă mai veche.Durerile mari de coloană vertebrală nu mi-au permis să mai ies la lucru.După câteva zile, trei tineri, Ion Pârvulescu, Dan Căpşuneanu şi cu mine am fost ridicaţi şi îmbarcaţi în

tren.Pe drum ne-am înţeles ca imediat ce vom ajunge la destinaţie să declarăm greva foamei, în semn de protest împotriva tratamentului inuman la care fuseserăm supuşi.Ajunşi în oraşul Tuzla, am fost conduşi la U.D.B., unde ne-au despărţit şi ne-au repartizat în celule cu Jugoslavii. Conform înţelegerii, eu am declarat imediat greva foamei. Colegii jugoslavi au fost foarte impresionaţi. Ei nu mai văzuseră o astfel de grevă şi în fiecare zi când se trezeau se întrebau cu voce tare dacă mai trăiesc.In celula mea se afla şi un tânăr învăţător jugoslav, Dedici, care mi-a spus:
— Remus, faci greva foamei în faţa unor oameni de o cruzime rară!
Securitatea lui Tito nu cunoaşte mila!După cinci zile de grevă, unul dintre Jugoslavi m'a rugat să vin repede la uşă. Sprijinit de Dedici, am mers la uşă, de unde, printr'o crăpătură, Jugoslavul mi-a a-rătat că Dan Căpşuneanu primea mâncare.Atunci am încetat greva foamei, prima din viaţa mea, care a fost şi o grevă a setei, fiindcă timp de cinci zile nu am băut nici un strop de apă. în această perioadă de tăcere şi meditaţie am adoptat ca maximă esenţială a vieţii mele un citat din Thomas Jefferson: „Am jurat în faţa altarului lui Dumnezeu duşmănie veşnică oricărui fel de tiranie asupra spiritului oamenilor".Greva foamei marcase tocmai un protest împotriva tiraniei.Jugoslavii din celula mea erau oameni foarte prietenoşi. Cu învăţătorul Dedici m'am împrietenit mai mult.Fiindcă fusesem pedagog la Şcoala normală de învăţători, i-am vorbit despre Pestalozzi şi despre luminosul său exemplu. Apoi i-am citat faimosul epitaf, cu mişcătorul său final: „Om, creştin, cetăţean.Totul pentru alţii, pentru sine nimic. Binecuvântat numele lui!"I-am amintit de Leibniz care credea că o educare temeinică a tineretului ar putea schimba faţa lumii.Dar pentru aceasta ar fi nevoie de mai mulţi „Pestalozzi".De nişte „creştini adevăraţi", era de părere musulmanul Dedici.în celulă am mai luat şi lecţii de limba sârbo-croată, de la Dedici şi de la Kubinek Alois, fost şef de gară în Croaţia, care era foarte timorat.Pe data de 10 Mai 1949, împreună cu Pârvulescu şi Căpşuneanu am fost transferat la Zrenianin, în Voievodina, unde fuseseră aduşi şi Românii din Banovici.Lagărul fusese înfiinţat de Germani, pentru prizonierii jugoslavi. Sub stratul de var alb, se mai putea citi şi acum faimoasa lozincă „Wirzimmerneine neue Welt." („Noi construim o lume nouă").Şi aceasta era tot un fel de revoluţie mondială.Apoi Jugoslavii au închis aici pe prizonierii germani, iar acum pe refugiaţii români şi unguri.Cruzimea U.D.B.-ei s'a făcut simţită şi în acest lagăr. Laînceputul anului 1949 a fost ucis aici căpitanul de marină Negoescu, pentru tentativă de evadare.La scurt timp după sosirea mea în lagăr, toţi Românii am fost îmbarcaţi în trenuri şi duşi pe frontiera româno-jugoslavă, pentru a fi extrădaţi. Nu ştiu datorită cărui fapt am fost luaţi de lângă frontieră şi aduşi înapoi în lagăr. Aceste manevre întreţineau o stare permanentă de nesiguranţă şi tensiune. Toţi ne simţeam umiliţi.Prin luna Iunie, mai mulţi Români şi Unguri din lagăr am fost duşi la munci agricole în comuna Cnicianin, lângă Titel, la confluenţa Tisei cu Dunărea.Populaţia acestei comune era de origine etnică germană şi ne spunea că Jugoslavii, din răzbunare, omorîseră pe toţi bărbaţii din comună şi acum nu mai avea cine să lucreze pământul.Noi lucram în condiţii foarte grele şi mulţi aveau afecţiuni intestinale.Din cauza recentei tentative a U.D.B. de a ne extrăda, am luat hotărîrea să încerc o evadare pentru a merge la ambasada americană din Belgrad şi a discuta problema refugiaţilor.Şansele de reuşită erau foarte mici. Într'o zi foarte caldă de Iunie, ne aflam la prăşitul porumbului. La ora prânzului, am fost adunaţi toţi la un loc şi s'a format un cordon de securitate în jurul nostru. Prin porumbul înalt de aproxomativ 70 de cm., târîş, am ieşit din cordon şi m'am îndreptat spre desele canale de irigaţie, care începeau la câteva sute de metri de noi. în aceste canale mă puteam ascunde perfect şi mă puteam îndepărta fără a fi observat.Mai aveam numai 20 de metri până la primul canal, când am auzit glasuri agitate, în urma mea. U.D.B.-iştii, cu armele în mâini, veneau în goană spre mine. Au început să mă lovească cu furie. Unul m'a lovit cu patul armei în cap. Altul m'a lovit peste muşchiul mâinii drepte cu atâta putere, încât a ţâşnit sângele. Loviturile curgeau ca ploaia.
Apoi m'au legat cu mâinile la spate şi m'au dus la locul unde se servea masa. Comandantul gărzii a scos pistolul şi mi 1-a pus, demonstrativ, în frunte. M'au urcat într'o căruţă. în momentul când a pornit căruţa, un U.D.B.-ist a luat un bulgăre mare şi mi 1-a aruncat cu putere în spate.Pe drum, cămaşa a căzut peste mâinile legate, rămânând jumătate gol.Femeile şi copiii din comună mă priveau, speriaţi, ca pe un condamnat la moarte dus la ghilotină. Pe faţă şi pe corp eram murdar de noroi şi de sânge.
Ajuns la şcoala unde eram cazaţi, toţi U.D.B.-iştii au început să mă lovească.Unul s'a repezit cu nişte cuie mari să-mi scoată ochii. Altul a început să mă înjure şi să mă lovească, spunându-mi că mi-am bătut joc de 1 700 000 de jertfe ale Jugoslaviei, din cel de-al doilea război mondial. De parcă eu eram vinovat că Jugoslavii, pe lângă faptul că au luptat cu Germanii, s'au omorît şi între ei! Cetnicii, comuniştii şi ustaşii se omorîseră unii pe alţii, fără milă!După cum spunea P.P.Negulescu, în „Destinul omenirii", „ura ideilor muşcă mai rău decât ura naţio-nalităţilor".
Imediat am fost transferat în lagărul de la Zrenianin. Acolo am fost prezentat lui Fortunici, comandantul lagărului, care vorbea rămâneşte. Fortunici ne mărturisise că în timpul ocupaţiei germane, partizanii lui Tito treceau în Banatul românesc, unde Românii îi ascundeau şi le dădeau mâncare.Fortunici, cu o privire plină de ură, m'a întrebat:
—Ai fost ofiţer de marină?
—Nu, de cavalerie!, i-am răspuns.
— Aici îţi vor rămâne oasele, în cimitirul din Zrenianin, lângă căpitanul Negoescu! Fortunici a dat dispoziţie să fiu închis în „bunker". Mi-au legat mâinile la spate, cu cătuşele. Apoi m'au dus lângă bunker şi un U.D.B.-ist, cu o lovitură puternică, m'a prăvălit pe scara de beton. Doamna Timofte, care a văzut scena, a scos un ţipăt de groază. (Mă întreb dacă acelaşi ţipăt 1-a scos doamna Timofte şi în momentul când a fost asasinată de U.D.B.) Bunkerul era un beci de beton, construit de Germani, cu opt carcere tot de beton, înalte de aproximativ Im, fără acoperiş.

Intrai în carceră pe deasupra, apoi te legau cu mâinile la spate, să nu poţi ieşi. In carceră nu te puteai nici aşeza, fiindcă jos era un strat de urină şi fecale. In noaptea aceea am aşteptat sub o tensiune maximă să fiu omorît. Bunkerul era aşezat între două garduri de sârmă ghimpată, unde era zonă interzisă şi unde te puteau uşor omorî. Aci fusese omorît şi căpitanul Negoescu, în aceleaşi împrejurări. Din cauza aşteptării morţii, nu mai simţeam durerile pricinuite de loviturile primite. Dar s'a întâmplat un nou eveniment: în bunker au fost aduşi noaptea câţiva Unguri, care provocaseră un scandal. Acum, când eram mai mulţi în bunker, ştiam că e mai greu să mă omoare. A doua zi ne-au scos pe toţi din bunker. Românii s'au bucurat mult că nu am fost asasinat. Auziseră de la un prieten că intenţionasem să merg la ambasada americană din Belgrad. Toţi aşteptau o salvare de undeva. Românii mi-au spus că un Ungur a atras atenţia gărzii, când am evadat. Probabil, el mă văzuse din momentul plecării. Peste câteva zile, împreună cu alţi zece Români, am fost transferat la U.D.B. din Vârşet, lângă frontiera românească, cu scopul vădit de a fi extrădat. Aci era un regim alimentar de exterminare. Dimineaţa, o apă colorată cu zahăr ars se numea ceai. La prânz şi seara, invariabil, primeam o lingură de arpacaş fiert în apă, fără pic de legume, grăsime sau sare. Jugoslavii afirmau că nu au sare, iar Românii nu le mai dau. La prânz mai primeam şi 100 de grame de pâine sau turtoi. Pentru a servi această „mâncare", eram scoşi în curte, de trei ori pe zi. Apa cu arpacaş ni se servea în cutii de conserve, fără linguri, şi deşi era foarte fierbinte, nu ne lăsau decât 2-3 minute să o sorbim. Aveam de ales între a ne frige buzele, gura şi stomacul sau a nu bea nimic. Am văzut Români şi Jugoslavi din Banatul sârbesc cărora după trei luni de astfel de regim alimentar li se mişcau dinţii ca mărgelele. Nu voi uita niciodată pe Drăgan, un ţăran din Banat, care, de foame, îşi înghiţea unghiile! Românii erau supuşi la torturi diabolice. Unui Român din Marcovăţ i-au legat mâinile la spate, astfel încât coatele se alipiseră între ele. Apoi a fost dus în carceră, în beciul U.D.B. După două ore, omul a avut senzaţia că i se desface toracele. In celula mea a fost adus un fost ofiţer jugoslav, adversar al lui Tito. A fost legat cu mâinile la spate şi obligat să stea toată noaptea aplecat deasupra hârdă-ului de fecale descoperit. Pe un alt fost ofiţer jugoslav, tot adversar al lui Tito, îl torturau în fiecare noapte, apoi îl duceau dezbrăcat într'un beci rece şi puneau un câine să-1 fugărească. Intr'o noapte, acest fost ofiţer s'a spânzurat în celulă, cu cureaua lui Victor Hărdălău, din Orăştie, fost student la Facultatea de drept. Naum Neagoe, din Cetate, judeţul Dolj, fost asistent la Facultatea de agronomie din Cluj, îmi povestea că şi în ţară se întrebuinţau acum astfel de metode. La siguranţă, el fusese fugărit cu câini. La Constanţa, l-au introdus noaptea într'un sac, au legat sacul la gură şi l-au aruncat în mare, lăsându-1 aproape să se înece. El făcuse parte din Partidul naţional-liberal. Pe data de 30 August 1949, am fost dus la frontiera româno-jugoslavă, împreună cu alţi zece Români, printre care trei femei şi o fetiţă. Spre ziuă, ne-au înşirat pe frontieră, ne-au pus puştile mitralieră în spate şi ne-au spus să trecem în România. Ne-au mai spus că dacă vreunul se va întoarce în Jugoslavia, va fi împuşcat. M'am închinat şi am pornit spre frontieră.

CAPITOLUL 5

Motto: „A fi filozof este a învăţa să mori." (Montaigne)

Am păşit pe pământul românesc când ziua se îngâna cu noaptea. O linişte stranie învăluia cerul şi pământul. Am mers câteva zeci de metri printr'o iarbă uscată, apoi am intrat într'un lan de porumb. Am căzut în genunchi şi am început să sărut pământul. Apoi mi-am făcut semnul crucii şi am plecat mai departe. Unde? Unde va da Dumnezeu! Am trecut câteva tarlale şi tocmai mă pregăteam să ies din porumb pentru a trece un drum, când doi ostaşi au apărut lângă mine, trăgând rafale de pistol mitralieră pe deasupra capului meu. Ei tremurau de frică şi mi-au strigat:

— Mâinile sus!

Mi-au făcut percheziţie, apoi m'au condus la un post, unde m'au predat comandantului lor, un tânăr ofiţer care avea misiunea să mă ducă imediat la Timişoara. Până la Deta am fost dus cu o căruţă, iar de acolo cu trenul. Coincidenţa a făcut ca tânărul ofiţer care m'a escortat să fie un coleg de la Liceul Militar „D.A.Sturdza", din Craiova. Era mai mic decât mine şi el m'a recunoscut. S'a simţit foarte jenat de misiunea lui. în aceeaşi zi am ajuns la securitatea din Timişoara, în curtea securităţii, un tânăr gemea întins pe o pătură. După cum am aflat în celulă, fusese zdrobit în bătaie. In celulă am întâlnit un grup de studenţi de la politehnica din Timişoara, unii dintre ei în greva foamei. Mi-am dat seama că mă aşteaptă zile foarte grele, ca pe atâţia Români. Shakespeare spunea că „fiecare rob, în propria mână, deţine puterea de a sfărâma robia". Dar cum să o sfărâmi? Din câte am înţeles eu atunci, nu puteai sfărâma robia decât prin sinucidere. Numai prin sinucidere aş fi putut scăpa de umilinţele şi suferinţele groaznice care ştiam că mă aşteaptă, fără a face cuiva vreun rău. Dar ce te faci cu morala creştină? Păcatul sinuciderii este considerat mai mare decât păcatul uciderii aproapelui, fiindcă prin sinucidere încălci una din cele trei virtuţi teologice: speranţa. Nu! Sinuciderea este numai o soluţie a ateilor! Cu ajutorul Domnului, trebuie să suport toate nenorocirile! Nu mă avertizase, oare, Schiller că „nenorocirea cutre-eră liberă tot pământul"? Trebuie să fiu gata în orice clipă să mor cu curaj, fără a face nici cel mai mic rău aproapelui din închisoare. Montaigne rostise, parcă, pentru noi cuvintele „A fi filozof este a învăţa să mori." Fiindcă am întâlnit în închisori mii de deţinuţi politici care se străduiau în permanenţă să înveţe să moară oameni. La începutul lunii Septembrie 1949, aveam 25 de ani. Intram în apocalipsul închisorilor comuniste din România cu un suflet tare, dar cu un trup slăbit la maximum de suferinţele îndurate în Jugoslavia. Abia mă mai puteam ţine pe picioare. Aşa respectase Tito „dreptul sfânt de azil", în care mă făcuse să cred profesorul Daşcovici! Mă urmărea mereu plânsul sfâşietor al femeilor şi fetiţei care, într'o noapte, pe frontieră, sub ameninţarea armelor automate, erau împinse spre moarte! Dar ce s'a întâmplat, oare, cu ceilalţi refugiaţi, după extrădarea mea? Românii din lagărul de la Zrenianin au fost repartizaţi la lucru, în diferite regiuni ale Jugoslaviei. De acolo, unii au reuşit să fugă şi să ajungă în Occident. Mulţi Români care în fuga lor treceau prin Zagreb făceau o haltă la Petru Indrieş, Ardelean, care-i găzduia şi le dădea şi cele necesare pentru drum. Aşa fusese Indrieş la Banovici şi aşa a rămas: un bun creştin, totdeauna cu sufletul vibrând la suferinţele aproapelui său. Pe alţi Români, U.D.B. i-a omorât. Am arătat cum au fost omorîţi: Horeanu, Tutoveanu şi Negoescu. Voi cita numele altor Români despre care ştiu că au fost ucişi: inginerul Kconomu, cu soţia şi cu cei doi copii; studenţii Liciu, Iuga, Gheorghe Caramiciu şi Tudor Grigorescu; Doamna Timofte; Tase Tudor, fost magistrat militar; Cimpoicru, învăţător, şi Băncilă, subofiţer, ambii originari din judeţul Gorj. Numărul morţilor este, însă, mult mai mare. Familia Economu ar fi fost ucisă lângă graniţa greco-jugoslavă, împreună cu un grup de Români. Ei erau sub escortă, dar la un moment dat, Jugoslavii au început să tragă cu armele automate în ci, până i-au omorît pe toţi. Ar fi scăpat un singur Român, care se ascunsese puţin mai înainte în iarbă, de unde a văzut tot masacrul. Iuga şi Caramiciu ar fi fost ucişi lângă frontiera italiană. Cruzimea cu care au fost împuşcaţi nişte oameni nevinovaţi este greu de imaginat în secolul nostru. Au trecut aproape treizeci de ani de atunci şi parcă i-am întâlnit ieri. Privirea băiatului inginerului Economu, de o căldură fără margini, parcă mă întreabă când scriu aceste rânduri:

— Pentru ce ne-au omorît?

Oare, de uciderea acestor oameni nevinovaţi nu va răspunde nimeni, niciodată? Pedepsele celor care au ucis pe deţinuţii lagărelor naziste nu se prescriu niciodată! Este o obligaţie de onoare pentru refugiaţii români din Occident, care au trecut prin Jugoslavia, să scrie despre tratamentul inuman la care au fost supuşi acolo. Eu nu cunosc totul, fiindcă am stat în Jugoslavia numai zece luni, iar acum nu am timpul să scriu mai amănunţit. Când scriu această mărturie, aud, parcă, în permanenţă, o voce care-mi spune cuvintele lui Dante: „Andiam' che la via lunga ne sospinge!" („Să mergem că lunga cale ne îmboldeşte!"). In ţară au fost extrădaţi mulţi Români, dintre care citez pe: profesorul Popovici Axente-Sever, fost elev al lui Nae Ionescu; generalul Seracin, din Arad; colonelul Badea Constantinescu, din Craiova; maiorul Bărbulescu, cu soţia, din Bucureşti (nepot al lui Rădescu); avocatul Licea, din Turnu Severin; avocatul Valeriu Cristescu, din Ploieşti; avocatul Drescanu; profesorul Valeriu Basarabeanu, din Basarabia, care în lagărul de la Zrenianin a vărsat cazanul cu mâncare, ca protest pentru faptul că se dădea mazăre cu gărgăriţe; profesorul Staicovici, din Bucureşti; preotul Bârna, ardelean; preotul Voştinaru, din Lugoj; Dan Cernovodeanu, din diplomaţie; studentul Pârleţeanu; studentul Goţea, din Alba Iulia; studentul Şerban Negreţu, din Cetate, jud. Dolj; comisarul Vasile Muşat, din Brăila; comisarul Burlacu, din Basarabia; funcţionarul Octavian Negru, cu soţia, din Timişoara; subofiţerul Ioan Preda, din Segarcea; subofiţerul Ciobotaru; Micu; Tărăbuţă; Miron; Crăciunaş; Giulescu; Casapu. Toţi au cunoscut blestemul canalului, au plătit cu grele suferinţe setea lor de libertate! La securitatea din Timişoara am rămas două zile. Am fost chemat la anchetă numai să-mi spună că voi merge la Bucureşti şi să se laude că ei ştiau de extrădarea noastră şi că în noaptea de 30-31 August „mari unităţi militare" împânziseră frontiera româno-jugoslavă, pentru a ne captura pe toţi. Intors în celulă, m'am întrebat de unde să fi ştiut securitatea din Timişoara că vom fi extrădaţi în noaptea aceea. Oare să le fi comunicat U.D.B.? Exclus! Cele două securităţi se urau de moarte. Răspunsul l-am aflat peste câţiva ani. La securitatea din Timişoara lucrau ca anchetatori şi nişte Sârbi. îmi amintesc de Bugarschi şi Vida. Ei torturau îngrozitor pe reţinuţii politici români. In special Vida, o femeie din Becicherecul Mic, de o rară cruzime, care bătea bărbaţii peste organele genitale. Dar toţi aceştia făceau spionaj pentru Tito. Pentru a câştiga încrederea Ministerului de interne român, ei primeau din Jugoslavia anumite informaţii, cum a fost extrădarea noastră. Prinşi cu mâţa în sac, torsionării de odinioară au fost anchetaţi de colegii lor şi condamnaţi la moarte. Dar la reluarea legăturilor cu Tito, ei au fost graţiaţi. Vida, de teama celor pe care-i torturase în timpul anchetelor şi care se juraseră s'o omoare, a fugit imediat în Jugoslavia. In seara zilei de 2 Septembrie am plecat cu trenul spre Bucureşti. Ajuns în gara de nord, am fost îmbarcat într'o dubă şi dus la Ministerul de interne, pe calea Victoriei, vis-a-vis de fostul palat regal. Am coborît la subsol, unde m'a primit un hidos cap de mort, desenat pe perete. Apoi m'a luat în primire călăul de tristă amintire Brânzaru, un fost boxeur de categorie grea, lat în spate şi cu un rânjet permanent pe buze. In timpul când îmi întocmea formalităţile de încarcerare, o femeie a bătut în uşa unei celule alăturate. I-a deschis Brânzaru. Femeia, intelectuală, i-a spus:

— Constituţia ţării nu vă permite să mă ţineţi aici fără motiv!

Brânzaru i-a răspuns:

—..... Ha..... ha..... ha..... ha ha!

Apoi i-a închis uşa cu violenţă. Privind această brută, care era torţionarul nr. 1 de Ia Ministerul de interne, mi-au venit în minte reptilele din era secundară, cu forţa lor gigantică, dar cu creierul subdezvoltat. Un subofiţer mi-a pus apoi faimoşii ochelari de tablă, prin care nu străbătea nici cea mai mică rază de lumină. Apoi m'a apucat de braţ şi m'a împins înainte. Subofiţerul avea o plăcere deosebită să mă condu-că astfel ca să mă izbesc de pereţi sau să cad pe scări. Fiindcă orb, orb, dar trebuia să mergi foarte repede. Din câte am aflat mai târziu, celula în care am fost închis se afla la subsolul II. Celula era mică şi în ea am găsit trei oameni, care s'au speriat de halul de slăbiciune în care venisem. M'am aşezat pe prici (un pat lat de lemn) şi am început să răspund la întrebările colegilor mei. Peste puţin timp, am fost scoşi la W.C. în loc de hârtie igienică, mi s'au arătat nişte cutii de conserve cu apă, pentru spălat. Dar această metodă necesită o corectă spălare a mâinilor, ceea ce nu era posibil, fie pentru că nu aveai săpun, fie pentru că nu-ţi lăsau

timpul necesar spălatului. Aceasta mi s'a părut o înjosire deliberată a persoanei umane. Probabil că de aici le-a venit ideea ca la închisoarea Piteşti, studenţii, mândria de totdeauna a neamului românesc, să fie depersonalizaţi, în primul rând, prin obligaţia de a mânca fecale şi de a bea urină! Fiindcă un om care a acceptat să facă aceasta de frică nu se mai poate redresa niciodată în proprii ochi! Astfel va fi aplicat în anii 1950 principiul marxist „Omul este cel mai preţios capital"! doua zi am fost scos la anchetă.Anchetatorul meu era un om foarte simplu, fost dulgher. Mi-a arătat o declaraţie dată de un alt Român venit din Jugoslavia, în care acesta spunea despre mine: „maltratat în mod bestial în lagărele din Jugoslavia."Anchetatorul mi-a spus:
— Vezi că tot mai buni suntem noi, Românii?
Mi-a mai spus că pentru frontieriştii veniţi din Jugoslavia ancheta merge repede, deoarece există probe certe pentru condamnare. In curând voi pleca la o altă închisoare, depozit al Ministerului de interne, unde voi aştepta câteva luni, până vor cerceta tot trecutul meu. âncarea era foarte proastă, dar mai bună decât cea din închisoarea Vârşeţ. Terciul de dimineaţa, puţin mălai fiert în apă, ni se va părea tot restul închisorii o mâncare excelentă. Iată care era părerea lui Nichifor Crainic despre terci:

In ţara turmelor şi-a pâinii,
Visez o mână de ciuperci.
Lăsaţi-mă la cir, cu câinii,
La raiul unui blid de terci!

Tratamentul de la Ministerul de interne este redat şi de poezia „La interne", a lui Mihail Manoilescu, pe care am învăţat-o chiar de la el şi din care citez începutul:
Când zi de zi spăl, în genunchi, celula,
Ascultător, trudind cu braţul gol,
Salutul prosternat dat dimineţii
Îmbracă înţelesuri de simbol.
Mişcările aicea mi le'ndrumă
Porunci cu vorbe tari, ce mă' nfior!
Mâncarea pusă' n blid, jos pe podele,
Mi-o'mpinge gardianul cu' n picior.

CAPITOLUL 6

Motto: „Mai presus de orice: rămâi credincios ţie însuţi şi aţa precum ziua urmează nopţii, nu vei putea trăda pe nimeni. "(Shakespeare)

In luna Octombrie, am fost transferat cu duba la Jilava. Care este istoricul acestei închisori? Regele Carol I dispusese construirea mai multor forturi pentru apărarea capitalei. Fortul nr. 13, construit sub nivelul pământului, a devenit ulterior „închisoarea Jilava". La Jilava ni s'a făcut o percheziţie amănunţită. Nu voi uita niciodată scena când gardienii Jilavei, înarmaţi cu ciomege, ţipau la Mihail Manoilescu, fost ministru de externe, un om cu părul alb care, tremurând de frică, a trebuit să se aplece pentru a fi percheziţionat în rect! Am fost repartizat la celula nr. 13 de la secret, împreună cu Manoilescu. Aceasta era prima celulă pe mâna stângă. M'am prezentat noilor colegi, care erau aşezaţi pe un prici de lemn cu două nivele. Oamenii au fost impresionaţi de starea de slăbiciune în care fusesem adus de Jugoslavi. Nici nu m'am dezmeticit bine, că doctorul Marin Enăchescu, fost conferenţiar la Facultatea de medicină din Bucureşti, mi-a făcut o riguroasă vizită medicală. Mi-a spus că nu am nici o boală, dar mă apropii de distrofic. Apoi a făcut următoarea propunere: la fiecare masă, toţi să contribuie cu câte o lingură de mâncare din raţia lor, pentru a face un supliment pentru mine. Am refuzat politicos, dar toţi au insistat să primesc, spunând că după o lună va trece la supliment un alt coleg, care va fi găsit de medic cel mai slăbit. Este atât de impresionantă forţa morală a unor oameni înfometaţi, care mai au tăria să-şi rupă din bucătura lor insuficientă, pentru a ajuta pe aproapele să supravieţuiască! La Jilava fusese înlocuit vechiul director, Berezowschi, despre care am auzit numai cuvinte frumoase. Din ordinul lui Teohari Georgescu, el a fost închis şi torturat pentru atitudinea lui umanitară. în locul lui a fost adus Maromet, care te speria numai cu privirea. Maromet era bâlbâit şi nu era în stare să lege nici o propoziţiune. Dintre „colaboratorii" lui, citez pe cei cu care am venit mai mult în contact: Ivănică, Fătu, Geamănu şi sanitarul Oprea. Voi descrie pe reţinuţii politici care au trecut prin celula 13, până la jumătatea lunii martie 1950, când am plecat la proces. Mihail Manoilescu, despre care am mai vorbit, a fost ministru de externe în timpul dictatului de la Viena (1940), când s'a rupt trupul Ardealului în două. Era un om foarte cult. Acum devenise foarte religios, cum erau aproape toţi cei din celula 13. in fiecare dimineaţă, după ce se spăla, se întorcea cu faţa la răsărit şi se ruga îndelung. George Fotino fusese decanul Facultăţii de drept din Bucureşti, unde fusesem şi eu student. Dăduse demisie din funcţia de decan, în semn de protest pentru numirea lui Mircea Manolescu ca profesor de filozofia dreptului, fără respectarea tradiţiei universitare. Făcuse parte din conducerea Partidului naţional — liberal, fapt pentru care fusese închis. Şi el devenise un om foarte religios şi aşa a rămas toată viaţa. Nu voi putea uita că la 26 Octombrie 1956 l-am întâlnit la o coadă imensă, în faţa patriarhiei ortodoxe române, aşteptând să sărute mâna sfântului Dumitru! Coco Dumitrescu era profesor de procedura civilă, tot la Facultatea de drept din Bucureşti. Era specialist şi în dreptul minier şi fusese închis pentru vina de a fi fost directorul unei societăţi petroliere. Era un om foarte bun şi cu un veşnic surâs pe buze. A avut o tragică soartă: a murit în cutremurul din 4 Martie 1977! George Fotino, adresându-se lui Coco Dumitrescu şi mie, ne-a spus:
— Triste, dar înălţătoare timpuri, când profesori ai Facultăţii de drept se întâlnesc în celulă cu studenţii lor, fiind prigoniţi pentru libertate! În celula vecină se afla bătrânul profesor de drept administrativ Anibal Teodorescu. Un mare număr de profesori ai Facultăţii de drept din Bucureşti au cunoscut apocalipsul închisorilor. Citez pe câţiva: Istrate Micescu, George Strat, Dumitru Gerota, Ovidiu Sachelarie, Finţescu, Leon. Marin Enăchescu era arestat fiindcă făcuse parte din Partidul naţional-ţărănesc. El se îngrijea neîncetat de sănătatea noastră. Eugen Haţeganu, avocat, fratele celebrului doctor Iuliu Haţeganu şi al profesorului de la Facultatea de drept din Cluj, Emil Haţeganu, era arestat pentru vina de a fi făcut parte din Partidul naţional-ţărănesc. Rămăsese un tenace greco-catolic, deşi confesiunea greco-catolică fusese interzisă în toamna anului 1948. La ministerul de interne fusese torturat în mod îngrozitor: Brânzaru cu şleahta lui îi striviseră penisul. Şi el a avut o soartă tragică: a fost găsit ucis într'o pădure, după evenimentele din Ungaria, din toamna anului 1956! El a fost vecinul meu de pat şi ne împrieteniserăm în mod deosebit. Eugen Dobrescu, un tânăr conferenţiar la Institutul de mine din Petroşani,era un mare matematician şi fusese închis fiindcă făcea parte din Partidul social-democrat. Inginerul Mavrocordat, din familia domnitorului, era simpatizant ţărănist. Niculescu-Malu, învăţător, fusese membru marcant al Partidului social-democrat. Prin celula 13 au mai trecut: generalul de artilerie Mitrea; doctorul Petrasievici; avocatul Niţă; inginerii Folgo şi Diesler. Deşi cei citaţi mai sus erau oameni de diferite nuanţe politice, o solidaritate deplină domnea în celula 13. Toţi aveam acelaşi crez măreţ: Dumnezeu şi democraţia! O activitate intelectuală permanentă ne ajuta să evadăm cu spiritul din celulă, tocmai ca în poezia lui Voiculescu:
Şi-atunci când iarna peste noi s'abate
Şi lupi şi neguri vor să ne sugrume,
Din albe piscuri de singurătate,
Luăm drum sufletului şi ieşim din lume.
Mihail Manoilescu ne-a vorbit despre două evenimente importante din istoria neamului nostru, în care a jucat un rol primodial şi pentru care a fost condamnat de toată lumea. Primul a fost aducerea în ţară, în anul 1930, a regelui Carol al II-lea. Toţi consideram că venirea lui Carol al II-lea a constituit

o nenorocire pentru neamul românesc. Al doilea a fost semnarea dictatului de la Viena, din anul 1940, prin care ni se răpea jumătate din Ardeal. Manoilescu încerca să se scuze, afirmând că el a fost trimis la Viena pentru a îmblânzi pe Germani, care-l considerau prieten. El susţinea că ar fi obţinut câteva judeţe de la Germani, iniţial hărăzite Ungariei. După expunerea lui Manoilescu despre dictatul de la Viena, a urmat o seară de poezie patriotică. Fiecare a recitat versuri despre Ardeal. Eu am venit cu două încercări originale, din care citez câteva strofe:

Ardealul (Decembrie 1944)

.....

Bătrân castel, cu'mprejmuiri de munte,
Cu brazi înalţi şi Sarmisegetuze,
Murit-am îngânându-te pe buze
Şi sărutându-ţi brazdele cărunte!
Cu braţ de fier, cu inimi de eroi,
Vom străjui de-a pururi la hotare.
De nu te-om apăra cu'nverşunare,
Să se dărâme munţii peste noi!

Noi nu ne-am jertfit în zadar (1946)

.....

Flăcăi voinici, cu glas de aramă,
Căzuta-au năvalnic, dând iureş.
Ca să fii mândră de mine, mamă,
Eu mi-am lăsat trupul în Mureş
Eu nu sunt mort, mamă, respir,
Prin cute de steag, peste veac!
Mi-am dăruit lutul, ca bir,
Pentru ţară, pentru pământul dac.
Eu n'am putut suporta robia,
Am apărat libertate, credinţă.
Trebuia, mamă, pentru România,
Să-mi jertfesc pământeasca fiinţă!

.....

Manoilescu, care ştia câteva limbi străine, învăţase la bătrâneţe ceva engleză, de la Dan Brătianu. Acum îmi preda şi mie limba engleză. Hârtie nu a existat niciodată în închisori. Dar oamenii au inventat o metodă care se generalizase: se acoperea un ciob de geam sau o parte exterioară a gamelei cu o soluţie de săpun, se presăra puţin praf de var sau D.D.T. şi se lăsa să se usuce. Apoi se scria cu un beţişor. Bineînţeles că acesta era un lucru riscant. Manoilescu făcuse şi poezii în închisoare. El mi-a recitat o poezie despre închisoarea Jilava, cu o frumoasă imagine: sârma ghimpată de pe închisoare era comparată cu cununa de spini de pe capul Mântuitorului. George Fotino ne-a povestit întâmplări din viaţa sa politică. Mie mi-a ţinut mai multe prelegeri din istoricul dreptului românesc, curs pe care-l preda la facultate şi la care nu dădusem încă examen.După terminarea cursului, mi-a pus întrebări, apoi mi-a spus:

— Dacă Dumnezeu va face să ne întâlnim din nou la facultate, eu voi considera că examenul l-ai trecut astăzi! Numai că nici unul din noi nu a mai ajuns la Facultatea de drept. Coco Dumitrescu mi-a ţinut zeci de prelegeri de procedură civilă, exact ca la facultate. La sfârşit m'a pus să-i povestesc tot cursul şi mi-a dat calificativul „bilă albă". Eu luasem deja acest examen, dar la celălalt profesor, M.G. Constantinescu. In nici un caz nu mă putusem pregăti la acest examen ca aici, la Jilava. Coco Dumitrescu mi-a ţinut şi prelegeri de drept civil anul IV şi de drept minier. Fiind foarte slăbit, Coco Dumitrescu a urmat la suplimentul de mâncare după mine. Eu începusem să mă întremez. Marin Enăchescu ne-a ţinut nenumărate prelegeri de anatomie. Eugen Dobrescu ne-a predat algebră. Inginerul Mavrocordat, care făcuse studii în Anglia ne-a predat limba engleză. Pentru pronunţarea corectă a vocalelor, ne-a alcătuit nişte fraze cu iz de închisoare. Voi cita frazele referitoare la vocalele A şi E: Our fate is to fast, because we have no fat in our food (Soarta noastră este să postim, fiindcă noi nu avem grăsime în hrana noastră). Even when in bed, we freeze. (Chiar când în pat, noi îngheţăm). Se apropia Crăciunul anului 1949. Pe lângă programul de post şi rugăciuni, în ajun am cântat şi colinde. Eu am prezentat şi căpriţa, care se termina cu următoarele versuri: Domnul Fătu dacă vine Suge sângele din tine! Fătu era un gardian foarte crud, ţigan din Jilava, care avea o expresie preferată: „Sug sângele din tine!" Am avut un mare noroc că Fătu nu a venit şi nici alţi gardieni. Sau poate gardianul care ne păzea, uitând că e comunist, a ascultat şi ci colindele şi nu a reclamat nimănui. Trebuie să precizez că în această perioadă se aplicau pedepse colective distrugătoare. Cu puţin timp înainte, într'o seară, pe secţia noastră s'au auzit ţipete de groază. Am aflat mai târziu ce se întâmplase. Oamenii dintr'o celulă au fost scoşi pe sală complet dezbrăcaţi (la Crăciun) şi crunt bătuţi cu ciomegele. După bătaie, bieţii oameni au fost închişi într'o celulă neagră, unde au fost ţinuţi dezbrăcaţi toată noaptea. Nu am aflat care era vina lor. Mâncarea era foarte slabă, cea mai bună era considerată mâncarea de cartofi cu „intestine de pasăre". Uneori ne scoteau la aer, în ţarc. Plimbarea se făcea în cerc, exact ca în poezia lui Radu Gyr:

Din temniţa noastră, închisă' n milenii,
Ne-au scos în curtea hâdă, gardienii.
Cu ochii goi şi stinşi de suferinţă,
Ne învârtim într' o circumferinţă.
Păşim absenţi, mecanice cadenţe,
Făcând maneju-acestei penitenţe.
Reglementar, sub cerul ca o zdreanţă,
Păşim unul după altul, la distanţă.
Cu ochi de mort, cu faţă de mumie,
Strigoi în uniformă pământie,
In geometria cercului tăcerii,

Tăcem, cum ne ordonă temnicerii. Intr'una din zile, pe când ne aflam în ţarc, am văzut la o fereastră de la secţia a II-a un bărbat care desena în aer o cruce mare cât fereastra. Am atras, discret, atenţia colegilor. Iniţial, nu l-am înţeles, dar imediat ne-am dat seama ce vrea să ne spună: era condamnat la moarte! L-am privit atent şi i-am întâlnit privirea senină şi pătrunzătoare. Am aflat că era artist şi se numea Emilian. Impreună cu el mai erau condamnaţi la moarte doi ofiţeri superiori de cavalerie: Eliade şi Tetorian. In dimineaţa zilei de 13 Decembrie, ne-am trezit în rafale de arme automate. Terciul ni s'a servit foarte târziu. Am aflat că atunci ar fi fost executaţi Emilian, Eliade şi Tetorian. Mi-au venit în minte cuvintele lui Jammes: „Eroismul este singurul înţeles al vieţii." Asistenţa medicală era numai pe hârtie. Un reţinut politic din celula vecină se îmbolnăvise foarte rău. Gar-dianul a luat patru oameni din aceeaşi celulă, l-au pus pe bolnav pe o pătură şi l-au dus la infirmerie. Sanitarul Oprea, care era o fiară, cum i-a văzut a pus mâna pe un ciomag şi a început să-i lovească cu furie pe cei ce transportaseră bolnavul. Aceştia au fugit înnebuniţi. Dar la câteva zeci de metri şi-au adus aminte de bolnav. S'au

oprit să se uite şi au rămas uimiţi: bolnavul fugea după ei de mânca pământul! Călăul Oprea îl vindecase cu ciomagul! Intr'o zi, gardianul ne-a anunţat că suntem obligaţi ca pe viitor să spunem „să trăiţi!" gardienilor care vin la numărătoare. Ne aştepta deci o nouă umilinţă! Majoritatea considera că trebuie să ne supunem, altfel vom fi torturaţi. Eu am susţinut că nu este normal să spunem „să trăiţi!" torsionărilor noştri, cum face generalul Mociul ski. După lungi discuţii, bietul Eugen Haţeganu a găsit o soluţie: va spune numai el „să trăiţi!", totdeauna, pentru a-i salva pe ceilalţi de la umilinţă. Aşa s'a procedat totdeauna în celula noastră. In perioada cât am stat în celula 13, nu au existat delatori printre noi. Oamenii rămâneau credincioşi lor înşişi. Termenul consacrat în închisori pentru denunţător era cel de „turnător", termen intrat în dicţionar şi devenit odios pentru întregul popor român. La mijlocul lunii Martie 1950, mi s'a spus să-mi fac bagajul. M'am despărţit cu emoţie şi cu tristeţe de a-cești fraţi de suferinţă, care făcuseră din celula 13 o adevărată sală de cursuri. Profesorii de aici ajunseseră la concluzia că valoarea umană trebuie căutată în însuşirile morale ale indi-vidului. Aceeaşi afirmaţie o voi auzi din gura a sute de elite intelectuale, în închisorile pe unde mă va duce soarta. De la Jilava am fost transferat la închisoarea Uranus şi judecat de Tribunalul militar Bucureşti. La proces am fost obligat să pun lacăt la gură, din cauza familiei mele, care a plâns tot timpul. Am primit o condamnare de cinci ani.

CAPITOLUL 7

Motto: „Noi şi înspăimântătoare filozofii au apărut pe lume, ca să înţelegem ce însemnează în termeni de sânge, de ferocitate, credinţa că statul e totul, iar indivi-dul, nimic." (P.P.Negulescu)

După câteva zile, am fost transferat din nou la Jilava, dar acum în celula 6 de la reduit. Această celulă avea forma unui tunel, cu o singură fereastră. De-a lungul pereţilor se montaseră priciuri, pe două nivele. In această celulă zăceam două sute de oameni, aşa de înghesuiţi că nu ne puteam întoarce de pe o parte pe cealaltă şi că eram în permanenţă uzi de transpiraţie. Mulţi dormeau pe beton, chiar şi sub pat, până lângă hârdăul cu fecale, la care se putea ajunge cu mare greutate. Cine privea din curte fereastra celulei noastre, vedea că din interior iese un abur permanent, ca dintr'o baie. Intr'una din zile, am fost scos la amenajarea terenului din prima curte. Cel care ne dirija munca era generalul Mociulski. Voiam să comunic cu prietenii de la celula 13, dar generalul Mociulski mi-a strigat:

— Nu încerca nimic, că dacă te prinde Maromet, te omoară în bătaie! Intervenţia lui Mociulski m'a revoltat şi i-am răspuns:

— Domnule general, ce sunteţi aşa de fricos? Este dureros că trebuie să vă vorbească astfel un fost ofiţer. Lumea ştie că spuneţi „să trăiţi!" gardienilor şi se vorbeşte că aţi făcut mult rău foştilor dumneavoastră camarazi. Generalul Mociulski mi-a replicat:

— Lumea poate vorbi orice, dar eu îţi spun că nu am făcut rău camarazilor mei, ci i-am salvat pe mulţi. Aceasta se va vedea cândva!

Se apropiau sfintele Paşti. Era Vinerea Mare. Niciodată această zi de imens doliu nu-mi păruse atât de tristă. In gând, am făcut următoarea poezie

Vinerea Patimilor la Jilava(1950)

E stranie Jilava în noaptea de aramă!
Din negrele cavouri, spre zări de foc mă cheamă
Altarul, libertatea şi dragostea de mamă.
Intins între schelete, în noaptea sfintei denii,
Mă sting în catacombe, cum răposau mirenii,
In vremea'ntunecată a stinselor milenii.
Tăceri de ţintirime spre Golgota mă'mbie
Doar luna muribundă pătrunde în chilie,
Să-mi picure în suflet lumini de veşnicie.
Târziu, ascult prohodul, cu sfintele refrene.
Şi cum Te văd sub biciul urgiei pământene,
Ţi-aş duce, Doamne, crucea, ca Simon din Cirene!

In ziua de Paşti, am fost scoşi la săpături de pământ, pentru construirea unui drum. Deşi eram toţi slăbiţi, am lucrat peste puteri, sub ciomegele lui Maromet şi ale gardienilor săi. La începutul lunii Mai, doi Jugoslavi, dintre care unul se numea Obradovici, au evadat din celula noastră. Cum a aflat vestea, Maromet şi-a luat toţi gardienii şi i-a înşirat în curte, pe două rânduri, faţă în faţă, cu nişte ciomege solide în mâini. Apoi ne-a obligat să ieşim afară la numărătoare, trecând printre cele două rânduri de gardieni. Loviturile cădeau ca ploaia în capul şi spatele nostru, iar numărătoarea s'a făcut de vreo zece ori. După ce ne-au bătut bine, ne-au închis fereastra şi uşa. După aproximativ două ore, cei de la nivelul supe-rior am început să ne sufocăm. Am gândit să cobor sub pat, unde aerul mai avea ceva oxigen. Dar mi-am zis că este o laşitate să fac aceasta! Trebuie să stau la nivelul superior, chiar dacă-mi voi pierde cunoştinţa! Peste puţin timp, au venit hârdaiele cu mâncare fierbinte. Aceasta ne-a îngrozit. Un călugăr, Dobre, ne-a propus să refuzăm mâncarea. Propunerea lui era de un curaj excepţional, dacă Maromet ar fi aflat aceasta l-ar fi omorît. Era iar un moment de cumpănă. Fiindcă nimeni nu mai spunea nimic, am sărit de la locul meu şi am propus să scoatem hârdaiele afară. Toată lumea a fost acum de acord. Dar unul dintre colegi şi-a pierdut cunoştinţa, din cauza lipsei de aer, iar altul a făcut o criză de epilepsie. Am bătut la uşă şi am cerut să se scoată hârdaiele cu mâncare afară. In faţa hotărîrii noastre, gardienii au luat hârdaiele şi în scurt timp au deschis geamul. La câteva zile a venit la Jilava colonelul Constantinescu, din Direcţia penitenciarelor, să ne trieze pentru trimitere la canalul Dunăre-Marea Neagră. Am ajuns în faţa comisiei. Sanitarul Oprea insista să nu fiu trimis la canal, că sunt prea slăbit, dar Constantinescu a decis să merg la canal. Dacă aş fi fost respins, m'ar fi trimis la faimoasa închisoare Piteşti, unde se făcea „reeducarea" studenţilor. La această închisoare trebuia să alegi fie moartea trupului, fie moartea sufletului. Nu exista o altă posibilitate. Imediat după plecarea colonelului Consatantinescu, cei care trebuia să mergem la canal am fost îmbarcaţi în dube speciale pe calea ferată. Drumul a fost un calvar. Era o aglomeraţie de ne-descris, transpiram tot timpul şi ne sufocam din cauza lipsei de aer. Singura înlesnire o constituia un scaun de W.C., montat în vagon. Am ajuns la lagărul de muncă „Poarta Albă", unde am fost încadraţi în brigada a 28-a, brigadier fiind un vestit infractor de drept comun, Bănică. Acesta, auzind că am fost ofiţer, se lăuda în faţa mea că a făcut culcări nenumărate cu generalul Paul Teodorescu, fost aghiotant regal, şi cu colonelul de cavalerie Vladimir Constantinescu. După câteva zile, am fost transferat la lagărul de muncă „Cernavodă". Când mă aflam aci, au sosit două brigăzi de studenţi „reeducaţi", de la închisoarea Piteşti, care peste puţin timp vor deveni faimoasele brigăzi 13 şi 14, la lagărul de muncă „Peninsula". Printre ei aveam şi un cunoscut, Ion Stancu, originar din judeţul Romanaţi, fost student la Facultatea de medicină din Cluj. Acesta locuise la aceeaşi gazdă cu mine, pe strada Calomfirescu din Craiova, în anul şcolar 1937-1938, după care plecase la Liceul militar „Mihai Viteazu", din Târgu Mureş. Am discutat cu el deschis, criticând nedreptăţile strigătoare la cer comise de noul regim, fără să ştiu că Stancu se „reeducase" la Piteşti şi devenise un periculos turnător. In scurt timp, am fost transferaţi toţi la „Peninsula", un lagăr de muncă din apropiere de Mamaia, unde se aflau deţinuţii politici cu pedepse de la cinci la zece ani. Perioada canalului a fost una dintre cele mai negre perioade din viaţa mea. Parcă însuşi numele comunei Valea Neagră, lângă care se afla lagărul Peninsula, era predestinat. Pe aceste locuri, doar, fusese exilat Ovidiu, cu două milenii înainte. Am fost încadrat în brigada lui Marinovici, supranumit ,^câinele roşu", şi lucram la săpături de pământ lângă Mamaia. Munca la pământ era distrugătoare, mulţi au murit făcând eforturi supraomeneşti să-şi îndeplinească o normă imposibil de realizat. In faţa intenţiei criminale a regimului de a ne extermina (Gheorghiu-Dej declarase deschis că acest canal „va

fi mormântul reacţiunii") eu am depus un jurământ: că nu mă voi lăsa pradă fricii şi în clipa când voi constata că munca mă ucide, să refuz a mai munci, pentru a fi ucis pe faţă de tirani. Mâncarea era foarte slabă: arpacaş, varză, morcovi dulci, morcovi muraţi şi cartofi. In cei peste patru ani, cât am stat în lagărele de la canal, nu am văzut nici un ou. Oamenii, pradă foamei permanente, rupeau în fiecare zi iarbă şi o puneau în mâncare. Eu nu am mâncat nici un fir de iarbă, fiindcă mi se părea sub demnitatea umană să faci aceasta. Tatăl meu îmi povestea cum în timpul primului război mondial, când fiind rănit a căzut prizonier la Unguri, văzuse oameni mâncând iarbă de foame. Mulţi dintre aceştia nu au supravieţuit războiului. La canal domnea o teroare permanentă. Comandantul şi securitatea erau foarte aspri, iar brigadierii, deşi erau recrutaţi din rândul deţinuţilor, erau nişte unelte oarbe, gata să ne ucidă fără ezitare, pentru a se salva pe ei. In brigada lui Marinovici am avut colegi pe: comandorii de aviaţie Titus Ceauşu şi Cară; maiorul de infan-terie Marinescu; scriitorul Răutu; economistul Ion Boian; doctorul Nour; învăţătorul Vasile Batin. Deşi nu am făcut eforturi mari, realizând numai jumătate din normă, după câteva săptămâni eram complet epuizat. Brigadierul Marinovici a început să mă persecute, forţându-mă să muncesc peste puterile mele. Conform jurământului meu, am refuzat să mai ies la lucru. Cum s'a întors seara în lagăr, Marinovici m'a scos la raportul locotenentului Ghinea, care ţinea locul comandantului. Acesta mi-a tras o bătaie şi mi-a spus să ies la lucru, chiar dacă acolo nu voi putea lucra. Conflictul meu cu Marinovici lua proporţii. I-am atras atenţia că tratamentul aplicat de el oamenilor este o adevărată crimă împotriva umanităţii. Văzându-mă în conflict cu Marinovici, aproape toţi colegii m'au izolat. N'au mai avut curaj să stea de vorbă cu mine decât trei colegi: doi Români macedoneni, Mihai şi Apostol Gospodin şi un Moldovean, David Tăr-cuţă. Tărcuţă, un om simplu şi cinstit, era şi el foarte slăbit, dar s'a refăcut numai cu cartofi cruzi, pe care îi primea de la un prieten ce lucra la bucătărie. Între timp eu am slăbit mai rău, încât nu mă mai puteam ţine pe piciore. Dar eram obligat să merg la muncă. Colegii mă duceau de braţe până la şantier, acolo mă culcam pe pământ, iar seara mă aduceau tot de braţe. Un coleg care se oferea mereu să mă ducă de braţ era Vasile Batin, Moldovean. în timpul marşului nu aveam voie să mă opresc, pentru nimic în lume. Nu voi uita scena cu Marin Dondoe, din Craiova, fost student la Facultatea de medicină. Acesta s'a îmbolnăvit de enterită din cauza alimentelor alterate, care ni se dădeau în permanenţă. în timpul marşului, a cerut voie să meargă la W.C. Ostaşii din securitate nui-au dat voie, amenin[illegible]ţându-1 că-1 împuşcă. Şi bietul băiat a trebuit să-şi facă necesităţile din mers! Iată cum reafirma regimul „credinţa în demnitatea şi valoarea persoanei umane", de care vorbea preambulul Chartei „Naţiunilor Unite"! Trebuie să precizez că Marin Dondoe era un om de foarte frumos caracter. Nu ştiu nici acum dacă starea de epuizare fizică în care mă aflam era cauzată de tratamentul inuman din Jugoslavia sau dacă nu am avut o boală pe care medicii nu au depistat-o. După mai mulţi ani, mi s'a găsit un nodul la plămânul drept, fără să fi ştiut când am avut T.B.C., şi o insuficienţă suprarenală. Mergând la cabinetul medical, doctorul Eugen Suroiu, Ardelean, m'a consultat şi s'a adresat doctorului Ahile Sari, care nu lucra la infirmerie, dar se afla acolo întâmplător:

— Le malade imaginaire! (Bolnavul închipuit!), şi a arătat cu capul spre mine.M'am adresat şi eu doctorului Sari, arătându-i pe doctorul Suroiu:

— Le medecin malgre lui! (Doctorul fără voie!)

Numai că doctorul Suroiu era o unealtă ticăloasă a securităţii, în timp ce doctorul Sari prefera să lucreze la pământ, decât să asuprească pe ceilalţi deţinuţi. I-am mai spus lui Suroiu:

— Doctorul Paulescu a descoperit „insulina", iar dumneata ai descoperit „peninsulina"!

— Ce e aia „peninsulina"?, m'a întrebat Suroiu.

— Numele vine de la lagărul „Peninsula" şi înseamnă tratamentul bolnavilor cu bâta!

După câteva zile am făcut şi un flegmon la mâna stângă, cu diametrul de aproximativ 7 cm. Aşa bolnav, m'au scos la lucru. Atunci lucram la construirea unei căi ferate de şantier. Au format o echipă pentru introducerea şuruburilor în traverse, compusă din sublocotenentul de cavalerie Mircea Magearu, nepot al economistului Magearu, şi din mine. Am încercat să lucrez, dar nu mă puteam ţine pe picioare. I-am spus lui Mircea Magearu că sunt complet epuizat şi că merg să refuz lucrul. Mircea Magearu, care terminase Şcoala de ofiţeri activi cavalerie, din Târgovişte, înaintea mea, mi-a spus:

— Eu am încă putere, rămâi numai de formă lângă mine şi eu voi lucra singur! Nu intra în conflict cu aceste brute! I-am răspuns:

— Nu e corect să accept soluţia dumneavoastră. Chiar dacă mă vor omorî, nu pot să vă distrug ultimele rezerve de energie. Aici pe toţi ne pândeşte moartea! Cu toate rugăminţile lui Mircea, m'am dus şi i-am comunicat lui Marinovici că nu lucrez, fiindcă sunt foarte slăbit şi am şi un flegmon la mână. Marinovici m'a reclamat imediat primului brigadier, Buiuga, un marinar din Constanţa„binehrănit"în lagăr. Buiuga a venit furios şi a început să mă lovească cu pumnii în cap, piept şi abdomen. Dar nu m'am ridicat la lucru, ci am strigat colegilor mei:

— Priviţi domnilor, libertatea muncii în secolul al XX-lea! Peste câteva zile, a venit în inspecţie colonelul de securitate Albon, din Turda, fost ceaprazar, despre care se spunea că este comandantul tuturor lagărelor de pe canal. M'am dus la maşina lui, i-am arătat flegmonul şi pieptul pe care se numărau coastele şi i-am spus că am fost lovit de Buiuga. L-am întrebat:

— Dumneavoastră admiteţi sau nu aceste torturi? Pus în faţa acestei întrebări directe, Albon mi-a răspuns că nu este de acord cu asemenea practici. Apoi m'a trimis la infirmerie. Inaintea mea a fost operat, tot de flegmon, un coleg din brigada mea., Florea Stancu. Eu am fost operat fără anestezie. La aceste operaţii a asistat şi un brigadier de la construcţii, Petrini. A doua zi, Petrini a venit la mine şi mi-a spus:

— Domnule Radina, am intenţia să te aduc în brigada mea, unde te vei pune pe picioare. Şi asta numai pentru răbdarea dumitale din timpul operaţiei de ieri. Stancu a ţipat tot timpul, iar dumneata nu ai scos nici un cuvânt. Cum se explică această stăpânire de sine? I-am răspuns:

— Folosesc toate împrejurările acestea, pentru a face exerciţii de voinţă. Vreau să fiu totdeauna pregătit pentru eventualele torturi. Peste câteva zile a venit în inspecţie şi colonelul Cosmici, tot cu o funcţie mare în conducerea Lagărelor de pe canal. Cosmici avea multe crime pe conştiinţă, totuşi i-am semnalat abuzurile lui Buiuga şi Marinovici. Am gândit totdeauna că trebuie să semnalăm toate crimele comise celor cu funcţii de răspundere, pentru ca aceştia să nu spună vreodată că nu au ştiut ce s'a petrecut. La câteva zile am aflat o veste care a căzut ca o lovitură de trăznet: sublocotenentul de cavalerie Mircea Magearu fusese împuşcat de securitate pe şantier! Călăul numărul unu al lagărului de exterminare Peninsula a fost ofiţerul politic, Chirion, care ocupă şi azi o funcţie într'un minister!

CAPITOLUL 8

Motto: „Răbdarea in suferinţă este mai mare decât învierea din morţi sau decât orice altă minune" (Seuse)

După câteva zile, am fost mutat în brigada lui Petrini. Aici era o atmosferă cu totul diferită de cea din brigada torţionarului Marinovici. Petrini era un om inteligent şi bun, care a ştiut să ducă la liman corabia cu toţi oamenii săi. Pe mine m'a repartizat să lucrez cu Hans, care m'a învăţat să zidesc sobe de cărămidă, necesare în barăcile pe care le construiam în permanenţă pe traseul canalului. Pe la începutul anului 1951, au venit la canal şi în brigada noastră câţiva deosebiţi intelectuali, pe care îi voi descrie succint. Profesorul şi avocatul Mihail Paulian, fost director al Colegiului naţional „Carol I", din Craiova, fusese fruntaş naţional-ţărănist. Era un om foarte cult şi de o demnitate deosebită. Arşavir Acterian, din Bucureşti, scriitor, era fratele regretatului critic Haig Acterian, căzut eroic pe front. Arşavir era un bun creştin, partizanul cel mai convins al non-violenţei. El era un neîntrecut povestitor. Totdeauna cu zâmbetul pe buze, el căuta să ne descreţească frunţile cu povestirile lui. Oricât de mari ar fi fost suferinţele, noi tot găseam prilejuri să râdem, cum au făcut şi strămoşii noştri, în decursul zbuciumatei noastre istorii. Avocatul Chita, din Cluj, care lucra la tencuieli şi avea ca ajutor pe preotul Oţoiu, din Sibiu, şi-a făcut următoarea epigramă:

Mare crimă la canal,
Să audă tot norodul!

Chita a ucis mortarul,
Popa i-a cântat prohodul.
Comentând o altă epigramă a lui Chita, i-am spus:
In epigrama ta, băiete,
O nimerişi „ca Luca'n perete"!
Luca era avocatul Luca Sindile, din Bucureşti, care lucra la tencuieli şi scotea nişte pereţi cu valuri. O dată cu Paulian şi Acterian, a venit şi doctorul Traian Mihăilescu, fost comandant al spitalului militar „Regina Elisabeta", din Bucureşti. In scurt timp, el a fost mutat la infirmerie, fiind un mare chirurg. Cum a ajuns la infirmerie, doctorul Traian Mihăilescu a fost crunt bătut de către ajutorul de comandant, locotenentul Cojan, pentru vina de a fi făcut injecţii cu penicilină unui bolnav pe moarte. Penicilina era rezervată porcilor securităţii şi nu oamenilor. Iată cât preţ punea regimul pe viaţa oamenilor! Alţi oameni de caracter din brigada Petrini au fost: Marţian, din Bucureşti, licenţiat al Academiei comerciale, Virgil Tălpăşanu, din Oltenia, învăţător şi Cornel Dumitraşcu, din Oltenia, marinar. In aceeaşi brigadă erau şi trei Unguri cu un frumos caracter. In această perioadă, am aflat de la mai mulţi studenţi amănunte despre ororile comise de regim la închisoarea pentru studenţi din Piteşti, în anii 1949-1950. Unealta principală a regimului a fost Ţurcanu, din Câmpulung Bucovina, student Ia Facultatea de drept din Iaşi. Ţurcanu, cel mai mare călău pe care 1-a cunoscut neamul românesc în era comunistă, tortura pe studenţi până la moarte. Studenţii au încercat să riposteze, s'a găsit şi unul care să aducă la cunoştinţă generalului de securitate Nicolski cele ce se întâmplau acolo: este vorba de studentul Gigi Vătăşoiu, care locuise în Bucureşti, pe calea Griviţei. Rezultatul: după plecarea lui Nicolski, Gigi Vătăşoiu a fost ucis, iar reeducarea a luat forme demenţiale. Nu voi vorbi mai amănunţit despre crimele săvârşite în închisoarea Piteşti, deoarece există valoroasa lucrare a lui Dumitru Bacu „Piteşti, centru de reeducare", în care sunt prezentate pe larg aceste crime. Voi aminti numai de un mare tortionar nesemnalat: Gebac Lebonard, din Iaşi. Voi mai sublinia că în aşa zisa acţiune de „depersonalizare" studenţii au fost constrânşi prin torturi inimaginabile să bea urină şi să mănânce fecale. Omul era astfel nimicit. Dezgustat de slăbiciunea sa, el nu se va mai putea redresa niciodată în faţa propriei conştiinţe! Cunosc pe studentul la medicină Jianu, din Craiova, fiul proprietarului fostului cinematograf Apollo, care mi-a mărturisit că a băut mai multe gamele de urină. Fiul profesorului Ciuceanu, din Craiova, şi-a distrus ficatul din cauza fecalelor pe care a trebuit să le mănânce. Nicolae Nedelcu, fost coleg de liceu, a fost bătut până şi-a pierdut minţile. După ani, el şi-a revenit. Se spune că metodele diabolice practicate la închisoarea Piteşti fuseseră experimentate, iniţial, în închisoarea Liublianca, din U.R.S.S. Ele nu pot fi o creaţie a poporului român, care a respins totdeauna terorismul. O condiţie sine qua non a reeducării o constituia lepădarea de cele mai scumpe fiinţe: Dumnezeu şi proprii părinţi. Ca să închei scurta prezentare a acestei zguduitoare perioade, voi cita câteva versuri dintr'o poezie a lui Scr-giu Mandinescu, din Craiova, fost coleg de liceu, care a trecut prin torturile din închisoarea Piteşti, a cunoscut depersonalizarea, apoi redresarea, şi a murit la scurt timp după eliberare: Atât de groaznică a fost urgia,
Că mulţi dintre noi şi-au pierdut minţile, Iar alţii şi-au pierdut veşnicia! Unul dintre studenţii care mi-au povestit despre ororile din închisoarea Piteşti a fost Mihai Spuză, din Mehadia, care absolvise Liceul militar „Mihai Viteazu" şi fusese student la Facultatea de medicină din Cluj. Mihai Spuză era un mare caracter. Acum se afla în brigada lui Bogdănescu, care l-ar fi ucis dacă l-ar fi prins că povesteşte despre „reeducare". Intr'una din zile, mă aflam pe un şantier unde se construiau barăci din stuf. Trebuia să construiesc o sobă într'o încăpere, dar încăperea avea uşa blocată. Am sărit pe fereastră să încerc deblocarea uşii şi am căzut pe o scoabă de fier, care mi-a perforat laba piciorului drept. Mi-am scos singur scoaba din picior. Arşavir Acterian, care era lângă mine, a îngălbenit. Am fost dus la un dispensar civil, unde am fost pansat şi mi s'a făcut o injecţie antitetanică. Medicul mi-a şoptit că are o mare admiraţie pentru deţinuţii politici. Noaptea am făcut alergic din cauza serului şi a trebuit să mă plimb prin curtea lagărului, pentru a mai scăpa de urticarie. Am observat nişte mişcări ciudate prin curte, dar abia peste câteva zile am aflat ce se întâmplase în acea noapte de 22 Iunie 1951, când se împlineau zece ani de când mareşalul Antonescu declarase război U.R.S.S., pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de nord. Zeci de studenţi „reeducaţi", din faimoasele brigăzi 13 şi 14, au luat un grup de peste douăzeci de deţinuţi consideraţi „reacţionari" şi, pentru a-şi dovedi ataşamentul faţă de U.R.S.S., i-au bătut în mod îngrozitor. Torţionarii, tineri şi bine hrăniţi, se dezbrăcaseră de cămăşi, pentru a se recunoaşte uşor în timpul bătăii. Toate victimele au fost torturate în aceeaşi încăpere, ore în şir. Dintre cei torturaţi cunosc pe: inginerul agronom Bătrân, din Arad, căruia i-au fracturat clavicula; Toriceanu, din Bucureşti, căruia i-au fracturat coastele; pictorul Dobre, căruia i-au fracturat coloana vertebrală. Brigăzile studenţeşti 13 şi 14 erau conduse de torţionarii Bogdănescu şi Enăchescu, ambii studenţi la Fa-cultatea de medicină din Cluj. Ei erau bine dezvoltaţi şi, ca foşti studenţi la medicină, ştiau unde să-şi lovească victimele. Enăchescu, pentru a dovedi că nu mai recunoaşte pe nimeni în afară de partidul comunist, 1-a bătut crunt pe propriul său unchi, deţinut tot la Peninsulă, fruntaşul ţărănist Piţigoi. La fel a făcut şi studentul torţionar Lunguleac, cu unchiul său. Deşi rana de la piciorul meu se infectase, nu am fost scutit nici o zi. In această perioadă am avut bucuria de a întâlni pe Cicerone Ioaniţoiu, din Craiova, fost coleg de liceu. El era profesor de istorie, iar în timpul alegerilor din 19 Noiembrie 1946 fusese şeful tineretului naţional-ţărănesc de la Facultatea de litere şi filozofie, din Bucureşti. Ioaniţoiu este unul dintre organizatorii „protestelor studenţeşti" din primăvara anului 1944, prin care se cerea mareşalului Antonescu să se ia măsuri imediate pentru a se pune capăt atrocităţilor comise de Unguri împotriva Românilor ardeleni şi pentru a se declanşa lupta de eliberare a Ardealului subjugat. Ioaniţoiu îmi povestea că în anul 1945 a fost răpit de trupele sovietice, la Craiova, cu intenţia de a-1 asasina. Dar el a reuşit să arunce nişte bileţele din încăperea în care era închis, prin care ruga pe cei ce le vor găsi să anunţe pe profesorii Ilie Ion şi Mihail Paulian, fruntaşi ai Partidului naţional-ţărănesc din judeţul Dolj, în ce loc se află sechestrat. Bileţelele au ajuns pe mâini bune, cei doi profesori au intervenit, iar colegul meu a fost salvat. Cicerone Ioaniţoiu avea o atitudine demnă la canal, el se conducea, parcă, după cuvintele lui Rostand: „Tranzacţii nu fac cu mişelia!" Într'o seară, venind de la lucru, am asistat la o scenă cu totul ieşită din comun: deţinutul Dumitrache, fost marinar, era legat la stâlpul infamiei, în mijlocul lagărului. Toţi deţinuţii trebuia să treacă pe lângă el şi să-i condamne fapta: evadase şi fusese prins.
Mi-am dat seama că se pregăteşte ceva. Am trecut pe lângă el, m'am oprit şi i-am spus:
— Domnule Dumitrache, curaj! Orice rob are dreptul sa-şi caute libertatea. Roagă-te lui Dumnezeu! Un zâmbet a înflorit pe faţa lui Dumitrache, care fusese torturat în mod barbar. Dar noaptea s'a întâmplat un lucru de o cruzime fără precedent: Dumitrache a fost împuşcat şi aruncat lângă reţelele de sârmă ghimpată, ca şi cum ar fi încercat să evadeze din nou. Cum nici o crimă nu rămâne ascunsă (şi asta ar trebui să o ştie toţi criminalii de pe lume!),toţi deţinuţii au aflat adevărul: crima a fost organizată de ofiţerul politic, Chirion. Acesta i-a dat un pistol chiar unui deţinut poli-tic, primului brigadier Madan, originar din Basarabia. Dumitrache a fost dus într'un beci de cartofi, unde a fost împuşcat de Madan. Un alt deţinut a văzut toată scena. Menţionez că asasinul Madan era licenţiat în teologie. Comandantul lagărului Peninsula era atunci Zamfirescu, fost hamal în portul Constanţa. Ofiţerul politic, Chirion, a mai comis şi alte crime. El a mutat pe doctorul Simionescu în brigada tortionarului Bogdănescu, pentru a fi ucis. Doctorul Simionescu, originar din Turnu Măgurele, fost ministru al sănătăţii, fusese şeful generaţiei din 1922. Vina lui? Ar fi comunicat unui alt deţinut o veste pe care o aflase, probabil, chiar de la un turnător: că în Franţa ar fi venit la conducere Charles de Gaulle. In Franţa ar ti venit la conducere Charles de Gaulle. Zvonul a circulat în tot lagărul şi deţinuţii politici îşi puneau mari speranţe în generalul de Gaulle. Chirion lansa deseori ştiri false, pentru a demoraliza pe deţinuţi. Doctorul Simionescu a fost torturat zi de zi, cu o cruzime fără margini, chiar de către studenţii pe care-i iubise totdeauna. Bogdănescu şi echipa lui de şoc i-au fracturat coastele, apoi l-au scos la fabrica de cărămidă de la Năvodari, bătându-1 să muncească. Doctorul Simionescu nu a mai putut suporta chinurile şi umilinţele: într'una din zile, s'a îndreptat spre cordonul securităţii, simulând că vrea să fugă. Deşi abia se putea mişca, având fracturi de oase, un soldat din securitate a tras în el, omorându-1 pe loc. Asasinul a primit un concediu drept răsplată. Chirion a mai mutat în brigada lui Bogdănescu şi pe comandorul de aviaţie Titus Ceauşu, care intrase în conflict cu brigadierul Marinovici, fostul meu torţionar. Comandorul Ceauşu era crunt bătut în fiecare zi de Bogdănescu şi echipa lui. Intr'o zi l-am întâlnit în curte şi l-am întrebat:
— Ce se întâmplă cu dumneavoastră, domnule comandor? Mi-a şoptit, îngrozit:
— Depărtează-te de mine, că sunt urmărit!

Comandorul Ceauşu, beneficiind de o bună condiţie fizică, muncea foarte mult, ceea ce mai tempera din zelul călăilor. Numai asasinarea doctorului Simionescu, care se pare că a avut un oarecare ecou, 1-a salvat pe comandorul Ceauşu de la moarte. Călăul Chirion constituise o brigadă disciplinară numai din preoţi, condusă de torţionarul Vasile Matei. Preoţii erau supuşi la o muncă grea şi la bătăi permanente. Cu toate acestea, ei aveau moralul foarte ridicat şi, după cum mi-a spus un preot, ei credeau, ca Seuse, că „Răbdarea în suferinţă este mai mare decât învierea din morţi sau decât orice altă minune". Pe mine mă spovedea la Crăciun şi la Paşti părintele Munteanu, din brigada de preoţi, care sfida primejdiile ce-1 pândeau. Acum a fost numit comandant al lagărului de muncă Peninsula Lazar Tiberiu, din Dej, fost şofer. Deşi el avea momente de cruzime deosebită, a ameliorat mult situaţia deţinuţilor. El era ostil reeducării practicate de brigăzile studenţeşti 13 şi 14. Bogdănescu, Enăchescu, Lie Pompilie şi alţi studenţi torţionari au fost ridicaţi de la canal şi nu i-am mai văzut niciodată. Dar am auzit că regimul le-a mulţumit pentru crimele lor: toţi aceştia (şi alţi torţionari, printre care şi Ion Stancu) au avut dreptul să termine facultatea de medicină şi azi sunt medici! Dar alţi studenţi nu au mai primit aprobarea să-şi termine facultatea. Lazăr Tiberiu a interzis bătaia, rezervându-şi numai lui dreptul de a bate pe deţinuţii politici. Numai că s'a găsit un deţinut politic care să ceară reintroducerea bătăii: profesorul universitar Golimas, de la Academia comercială, care la canal era brigadier. Se pare că acest torţionar este astăzi profesor universitar la Craiova. Lazăr Tiberiu a îmbunătăţit mâncarea şi a dat dispoziţie ca toţi deţinuţii bolnavi sau slăbiţi să fie mutaţi în patru brigăzi de la secţia K. Cum şi eu figuram ca slăbit în scriptele infirmeriei, am fost mutat aci. în secţia K am avut marea bucurie să reîntâlnesc pe maiorul de cavalerie Lucian Dimitriu, din Craiova, cel care intenţionase să mă trimită în Jugoslavia, în vara anului 1948. I-am amintit ce sperase el că este în Jugoslavia şi i-am povestit ce a fost în realitate. Maiorul Dimitriu mi-a spus că fusese arestat cu puţin înainte de plecarea mea în Jugoslavia, când mă aflam la examene, în Bucureşti. El făcea parte din organizaţia secretă a generalului Carlaonţ, de la Craiova. In această organizaţie fuseseră încadraţi de securitate mai mulţi Craioveni, printre care: profesorul Mihail Paulian; colonelul Grigorescu; co-lonelul Ştefan Hălălău, fost comandant al Şcolii de ofiţeri rezervă artilerie, care acum era în aceeaşi brigadă cu mine; studenţii Marin Dondoe, Sergiu Mandines cu şi Vlad Drăgoiescu; sublocotenentul Tiberiu Tolescu, din comuna Cârcea, judeţul Dolj. în secţia K am mai cunoscut şi pe doctorul Chişiu, din Bădăcin, care mi-a fost vecin de pat. După eliberare, el a devenit un savant, dar a avut o tragică soartă: a murit în cutremurul din 4 Martie 1977. Chişiu era un partizan înfocat al democraţiei pluraliste. Tot partizanii democraţiei pluraliste erau şi inginerul Ieronim Popescu, din Ploieşti, şi Fay Petreanu, din Bucureşti, student la medicină, care trecuse prin închisoarea Piteşti fără a face pactul cu diavolul. Deşi capii torţionarilor din brigăzile 13 şi 14 fuseseră ridicaţi de la canal, mai erau unii care continuau teroarea.
Printre aceştia era şi Ion Stancu, fostul meu coleg, despre care am mai vorbit. M'am dus la brigăzile stu-denţeşti, l-am chemat afară şi i-am spus:
— Măi Ioane, ai trecut prin reeducare, ai căzut, ai făcut atâta rău colegilor tăi. Vezi că reeducarea prin metodele voastre este respinsă chiar de administraţia lagărului. Ce mai aştepţi şi nu te schimbi?
— Am văzut multe nedreptăţi în viaţă, chiar tatăl meu a fost un exploatator!, mi-a răspuns el.
— Ai curajul să critici pe tatăl tău chiar în faţa mea?, l-am întrebat. Din cauza tatălui tău loveşti fără milă în semenii tăi? Eu îţi amintesc cuvintele lui Thomas Carlyle, care ar trebui să-ţi dea de gândit: „Chiar dacă minciuna ar trebui să se înalţe până la ceruri şi să acopere lumea, va veni o zi când falimentul va trebui să o mărture şi să ne mântuie de ea"! Dar Stancu nu a înţeles nimic din cele discutate, el a ajuns brigadier în locul lui Bogdănescu şi a continuat să asuprească pe colegii săi.

CAPITOLUL 9

Motto:„ Voi, toţi ce-aţi plâns în întuneric Şi nimeni nu v'a mângâiat, Din lumga voastră 'ngenuncfiere, Sculaţi! Cristos a înviat!" (Alexandru Vlahuţă)

Au venit şi Sfintele Paşti ale anului 1952. Am recitat colegilor două poezii pe care le recitam totdeauna de Paşti, atât în închisoare, cât şi după eliberare, uneori chiar în biserică. Este vorba de poeziile „La Paşti", de Gheorghe Coşbuc şi „Cristos a înviat!", de Alexandru Vlahuţă. Sfintele Sărbători au fost totdeauna prilej de înălţare şi întărire sufletească. Într-una din seri, a năvălit în baraca noastră un om cu capul roşu de sânge, care nu mai putea să vorbească, ci răgea ca un animal şi căuta să se ascundă. Am rămas toţi îngroziţi. Nu bănuiam ce se putuse întâmpla cu el, parcă intrase cu capul în gura unui tigru. Profesorul Valeriu Basarabeanu a încercat să-1 liniştească, dar omul părea ieşit din minţi. Nu peste mult timp am aflat ce se întâmplase: nenorocitul se numea Maxim şi ajunsese la raportul comandantului Lazăr Tiberiu, care aluat o piatră şi 1-a lovit peste faţă, pânăi-a scos dinţii! După câteva zile, am asistat la o altă scenă: Lazăr Tiberiu a scos în curte un grup de deţinuţi, pe care i-a pus să se culce în nişte bălţi cu apă murdară. Apoi i-a pus să facă broasca şi el îi lovea din spate cu piciorul în testicule. Privind scena cu maiorul Lucian Dimitriu, pe fereastra barăcii noastre, i-am spus acestuia:
— Vă dau cuvântul de onoare că niciodată nu voi executa aceste culcări, cu riscul de a fi omorît!
Maiorul Dimitriu mi-a răspuns:
— Cred că acum gândeşti aşa, dar să ştii că în faţa lui Lazăr Tiberiu, de groază, vei uita de cuvântul dat. El ţine la această pedeapsă, pe care a aplicat-o şi la închisoara Făgăraş. Eu am fost de două ori voluntar pe front, de două ori rănit, dar îţi mărturisesc că mult mai greu este lagărul decât războiul! Din acea zi, de câte ori treceam pe lângă comandantul lagărului, ştiind că s'ar putea să ne culce şi cum eram hotărît să nu mă culc, îmi aminteam de faţa plină de sânge a lui Maxim şi instinctiv îmi duceam mâna la faţă. Dar s'a întâmplat şi inevitabilul. într-una din zile, Lazăr a oprit brigada noastră şi a ordonat:
— Culcat!
Eu am rămas în picioare.
— Culcat!, a răcnit el, din nou. Dar eu nu m'am clintit. Atunci el s'a apropiat de mine şi mi-a strigat:
— Mă, tu nu auzi să te culci?
I-am răspuns:
— Aceasta este o pedeapsă degradantă şi eu nu mă culc! Lazăr mi-a strigat, ieşit din minţi:
— Culcă-te mă, că te culc eu, pe veci!
Apoi s-a apropiat de mine şi cum eu nu m'am ferit, mi-a tras o lovitură puternică la carotidă. Am căzut în genunchi şi deşi eram foarte ameţit, am făcut eforturi să rămân aşa. Lazăr mi-a strigat din nou:
— Culcă-te, mă, nu auzi?
Văzând că tot nu mă culc, a început să se scarpine în cap, apoi a zis:
— Staţi puţin, să mă calmez! Luaţi pe banditul ăsta şi duceţi-1 la carceră! Am fost dus la carceră, unde am început să-mi pipăi faţa, pregătit să suport loviturile de piatră care-mi vor scoate dinţii. Se făcuse noapte, când am auzit că se deschide uşa carcerei. Mi-am făcut semnul crucii, aşteptând masacrul. Dar, spre uimirea mea, nu era Lazăr Tiberiu, ci Leon Humulescu, un deţinut care mi-a spus:
— Domnul comandant a dat dispoziţie să mergi la baracă! Nu ştiu nici azi de ce Lazăr nu s-a dezlănţuit împotriva mea, dar din ziua aceea nu a mai făcut niciodată culcări cu deţinuţii. La baracă mă aşteptau, îngrijoraţi patru prieteni care asistaseră la scena în care refuzasem să mă culc: ma-iorul Lucian Dimitriu, comandorul Mocanu, profesorul Basarabeanu şi studentul medicinist Pârleţeanu.

Eu lucram tot la construirea de sobe din cărămidă şi mi se repartiza totdeauna un ajutor, pentru a-mi prepara pământul galben şi a-mi aduce cărămizi. Unul din ajutoare a fost profesorul Valeriu Basarabeanu, pe care-l cunoşteam din Iugoslavia şi pe care l-am învăţat să construiască sobe. Un alt ajutor a fost Nicolae Ghiţă, din Bucureşti, Român macedonean, închis pentru a fi făcut parte din Partidul naţional-liberal. Era un om în vârstă şi eu îmi aduceam singur materialul, pentru a-l scuti de eforturi. Nicolae Ghiţă era un bun Român şi un om de mare curaj, cu care am rămas prieten. Am mai avut ajutor pe un tânăr arestat din armată şi condamnat la şapte ani închisoare, pentru vina de a fi ars cu ţigara un portret al Anei Pauker, în dreptul urechii. Chiar după ce Ana Pauker a fost aruncată de pe tron, bietul ostaş a continuat să facă închisoare! In aceeaşi perioadă, a sosit la canal un lot de preoţi greco-catolici, închişi pentru vina de a fi refuzat să treacă la ortodoxism, după interzicerea bisericii greco-catolice. Am luat ca ajutor, pentru a-l scăpa de munca distrugătoa-re, pe părintele Onofrei Pompei, din Sibiu, un om bătrân şi foarte firav. Eu îmi aduceam singur materialul. După dictatul de la Viena, părintele Onofrei Pompei rămăsese în teritoriul ocupat de Unguri. Ungurii, după ce l-au maltratat, l-au dus în podul casei şi l-au spânzurat. Dar, minune: după plecarea asasinilor, frânghia s-a rupt şi părintele şi-a revenit! Acum părintele Onofrei avea o privire care iradia o lumină stranie, el părea un adevărat sfânt. In brigadă aveam un prieten romano-catolic, Vasile Ungureanu, din Roman, învăţător, cu care mergeam la părintele Onofrei Pompei, în timpul liber. Părintele ne spunea versete din Evanghelie sau rugăciuni. Ungureanu încerca mereu să mă convertească la catolicism, dar l-am făcut să înţeleagă că sunt un ortodox convins, care visează la unirea bisericilor. Trebuie să mărturisesc că şi organizaţiile politice, în special ţărăniştii, liberalii şi legionarii, au încercat mereu să mă atragă în rândurile lor, aşa cum încercau cu miile de tineri neangajaţi. Eu nu voiam să mă încadrez în nici un partid, dar eram pentru o democraţie pluralistă, pentru recunoaşterea dreptului poporului român de a-şi alege în mod absolut liber partidul pe care-l doreşte. In această perioadă am cunoscut pe preoţii greco-catolici: Remus Păcuraru, Lungu şi Miclea, care mi-au plăcut pentru credinţa lor puternică şi pentru comportarea lor. La 12 Septembrie 1952, au fost înfiinţate două brigăzi disciplinare: O. 1 şi O. 2. Brigada O. 1 avea ca bri-gadier pe faimosul torţionar Zubrinski, iar ca pontator pe Segal. Zubrinski provocase multe suferinţe colonelului Badea Constantinescu, din Craiova, ofiţer decorat cu „Mihai Viteazul" şi om de mare caracter. Brigada O. 2 avea ca brigadier pe torţionarul Mureşanu, iar ca pontator pe Mărăcine, student „reeducat". Eu am fost mutat în brigada lui Mureşanu. Baraca noastră a fost izolată de restul barăcilor cu un gard de sârmă ghimpată. Tratamentul era foarte dur: muncă grea, raţia de mâncare redusă la jumătate, interzicerea de a primi scrisori sau pachete de la familie. Vecinul meu de pat era Ionel Nacu, Român macedonean, din Bucureşti, licenţiat al Academiei comerciale. El era un om cinstit şi bun. Deşi era legionar, Ionel Nacu nu făcea nici o discriminare între cei pe care-i considera ostaşi ai neamului românesc. Nu mai vorbesc de atitudinea lui consecventă împotriva tiraniei, fiindcă în brigăzile O. 1 şi O. 2 aproape toţi oamenii erau caractere tari, care considerau, ca Rousseau, că pe lume „sunt bunuri mai de preţ decât viaţa şi care trebuie puse înaintea ei". Concentrarea în aceste brigăzi a unor oameni care rămâneau cu fruntea sus a fost o mare greşeală a admi-nistraţiei lagărului, care se va întoarce ca un bumerang împotriva ei. La mijlocul lunii Octombrie, mă aflam pe un şantier din apropierea comunei Ovidiu, unde trebuia să alimentez cu pietre mari un concasor. Dar cum brigadierului Mureşanu nu-i plăcea ritmul în care lucram, a început să ţipe la mine. I-am replicat pe acelaşi ton. Mureşanu m'a reclamat unui militar din gardă, Vrăjitorescu, din judeţul Buzău. Acesta mi-a aplicat un pumn în maxilar, rupându-mi un dinte. Din cauza acestui incident, am luat o hotărâre care m'ar fi putut costa viaţa: pe data de 22 Octombrie 1952 voi declara grava lucrului, pentru toată perioada cât voi mai sta la Peninsulă. La 22 Octombrie se împlineau şase ani de când înaintasem raportul prin care ceream plecarea din armată. În ziua stabilită, l-am anunţat pe brigadierul Mureşanu că nu voi mai lucra niciodată la Peninsulă. Mureşanu a plecat cu brigada la lucru şi la poartă m'a reclamat că nu mai vreau să lucrez. Am fost chemat la poartă. Locotenentul Vornicu a ţipat să ies la lucru, dar cum eu i-am spus că nu voi mai lucra niciodată în acest lagăr, m'a apucat de piept şi târîndu-mă m'a scos pe poartă, apoi m'a predat gărzii, dându-i dispoziţie să tragă, dacă voi încerca să plec. Le-am spus că pot ieşi pe şantier, dar nu voi lucra. Ajuns pe şantier, m'am aşezat pe pământ şi am refuzat să lucrez. In aceeaşi zi, brigadierul a raportat gărzii pe colegul Nistor Man, din Şieu, judeţul Maramureş, elev. Comandantul gărzii 1-a bătut în mod barbar. Dar, când s-a întors de la bătaie, Nistor, un tânăr slăbuţ şi blond, ţinea fruntea sus şi râdea. Această atitudine scotea din minţi pe torsionări. Eu am fost mereu ameninţat, dar nu m'au mai bătut în acea zi. A doua zi nu m'au mai scos cu forţa pe poartă, ci m'au lăsat în baracă. Mâncarea era distrugătoare, ceea ce a determinat pe colegii din lagăr să organizeze un ajutor în alimente fără precedent. Intr'o zi, aflându-mă în ţarcul brigăzii, am vorbit cu un coleg despre Larousse. Brigadierul Mureşanu, care tocmai trecea pe acolo, s-a repezit la mine, răcnind:

— Ce-ai zis de Rus, ce-ai zis de Rus?

M'am întors spre el şi i-am replicat:

— Nu am vorbit de „Rus", ci de „Larousse". Dumneata eşti cu gândul numai la Ruşi!

La fel s-a întâmplat cu ocazia unei percheziţii efectuate la mine acasă, mai târziu. Găsind un caiet cu idei extrase de mine din Emile, al lui Rousseau, maiorul de securitate Rădulescu m'a luat la fix:

— Spune-mi de când scrii la Emile!

I-am replicat că dacă aş fi scris eu Emile, astăzi nu aş mai sta de vorbă cu el. Jenat, a renunţat la ideea de a mă acuza că am scris un roman „subversiv". Norocul lui Rousseau că s-a născut în secolul al XVIII-lea şi în Franţa. În jurul datei de 1 Noiembrie, 15 colegi din brigăzile disciplinare au fost puşi în lanţuri şi ridicaţi de la Peninsulă, din cauza atitudinii lor intransingente. Îi voi prezenta pe scurt: doctorul Ahile Sari, din Constanţa; căpitanul de geniu Iuliu Căpăţână, din Tîrgu Jiu; locotenentul de artilerie Dan Iliescu, din Bucureşti, fost coleg la Liceul militar „D.A.Sturdza; Arsenescu, din Bucureşti, comisar; Radu Simina, din Ploeşti, student; Octavian Rădulescu, din Bucureşti, student; Frunză, din Moldova, funcţionar; inginerul Vernescu, din Bucureşti; Grig Popoiu, din Panciu, elev; Nilă Roman, din Beiuş, student; Iordăchescu, din Buzău, elev; Curpăna ru, din Bacău, elev; Milan Heimovici, din Bucureşti, pastor protestant; Furduiescu, din Roman, funcţionar; David Tărcuţă, despre care am mai vorbit. Pe data de 11 Noiembrie, mai mulţi colegi din brigada O. 2 au declarat greva lucrului. După ce administraţia lagărului le-a promis îmbunătăţirea condiţiilor de lucru, ei au renunţat la grevă. Cum eu am refuzat, în continuare, să ies la lucru, am fost dus la raportul lui Lazăr Tiberiu. Acesta mi-a citit motivul pentru care fusesem mutat în brigada disciplinară: „Activitate reacţionară în rândul studenţilor". Mi-am dat seama imediat cine fusese turnătorul: Ion Stancu, din brigăzile studenţeşti, pe care încercasem să-1 schimb, cu câteva luni mai înainte. Lazăr m'a ameninţat că va lua măsuri severe, dacă nu ies la lucru. Mi-a venit iar în minte pedeapsa pe care o aplicase el lui Maxim: scoaterea dinţilor cu piatra! I-am declarat lui Lazăr că sunt ferm hotărît să nu mai lucrez la Peninsulă. Lazăr a dat dispoziţie să fiu dus la carceră. A venit noaptea, era frig şi eu eram îmbrăcat subţire. Pe la ora 22 s-a deschis uşa carcerei şi a fost închis împreună cu mine Minică, din Maramureş, elev. Era fără haină şi mirosea a sânge. Minică m'a rugat să-i pun mâna pe cap. Când i-am pus mâna pe cap, am rămas îngrozit: tot capul era numai cucuie şi era plin de sânge. Comandantul Lazăr îl bătuse cu un vătrai peste cap şi peste un picior bolnav şi mai scurt. El aruncase mâncare colegilor mei din brigăzile disciplinare şi fusese prins de brigadieri, care l-au dus la comandant. Lazăr 1-a bătut ore înşir, să declare cine i-a dat mâncarea şi pentru cine. Dar el nu a spus nimic. Acum aştepta să fie anchetat din nou. Cum tremuram amândoi de frig, ne-am rezemat spate de spate, să ne mai încălzim. Apoi am căutat să-1 încurajez pe acest firav copil. I-am spus rugăciuni, texte evanghelice, poezii şi maxime, astfel că nici nu-i mai păsa de anchetă. Dimineaţa, pe la ora 7, copilul a fost luat. Nu l-am mai întâlnit niciodată. Am fost scos şi eu din carceră, mi s-au bătut lanţuri la picioare şi împreună cu şase colegi, care refuzaseră lucrul în ajun, iar acum erau tot în lanţuri, am fost îmbarcaţi într-o maşină, spre o direcţie necunoscută. Voi prezenta pe aceşti şase colegi: Ştefan Pintilescu, din Bucureşti, comandor de aviaţie; Petre Gheor-ghe, din Bucureşti, muncitor, comunist care luase parte la grevele de la Griviţa, din 1933; Bănică Matei, din comuna Balaci, judeţul Ilfov, subofiţer; Matei Hang, din Ardeal, comerciant; Ion Tofoleanu, din Cărei, student la Facultatea de medicină din Cluj, care a trecut demn prin închisoarea Piteşti, Nistor Man, despre care am mai vorbit.

CAPITOLUL 10

Motto: „Oamenii trăiesc în viitor."(Campanella)

Am fost duşi la penitenciarul de pedeapsă „33", din interiorul lagărului „Poarta Albă" şi am fost închişi în prima celulă de pe partea stângă. în celulele de vis-a-vis se aflau cei 15 colegi, aduşi tot în lanţuri din brigăzile „0" de la Peninsulă, la începutul lunii Noiembrie Prima întrebare pe care aceştia ne-au pus-o:
— Care e situaţia cu „Fieraru"?
Le-am comunicat că Fieraru fusese ales preşedinte al S.U.A. Vestea a bucurat nespus pe colegi, cum ne bucurase şi pe noi. Dar trebuie să precizez că Fieraru era numele „conspirativ" dat de noi lui Eisenhower. De alegerea lui Ei-senhower se legau speranţe uriaşe. Gardienii ne-au prins că vorbeam de la o celulă la alta. Am fost scoşi toţi în curte şi întrebaţi cine a vorbit. Am asistat atunci la o scenă care mi-a umplut inima de bucurie: cu un zornăit ascuţit de lanţuri, toţi cei 22 am făcut un pas înainte! Această atitudine i-a dezarmat pe gardieni, obişnuiţi numai cu oameni timoraţi. Ei nu au pedepsit pe nimeni Pe data de 25 Noiembrie mi-a apărut o greaţă accentuată, care a devenit pemanentă. Săptămâni în şir am trăit numai cu 250 g de pâine pe zi, fiindcă nu mai puteam mânca altceva. Am început să slăbesc, dar nu mi s-a acordat nici o asistenţă medicală.
A venit şi ajunul Crăciunului 1952. Fiecare celulă a prezentat datinile strămoşeşti. Celula noastră a încheiat serbarea cu colindul „O, brad frumos!", textul lui Radu Gyr, din care citez ultima strofă:
Omătul spulberat de vânt
Se cerne prin zăbrele
Şi-mi pare temniţa mormânt
Al tinereţii mele!
Am întors, instinctiv, capul spre fereastră. Fulgi de nea zburau printre zăbrele, în celula noastră. Trebuie să precizez că pentru deţinuţii politici români, de diferite nuanţe politice, Radu Gyr nu era un poet legionar, ci un poet al tuturor celor oprimaţi în închisori. Nichifor Crainic era considerat de mulţi cel mai mare poet din închisorile comuniste. Eu consider că poezia lui este străbătută de harul lui Dumnezeu. Crainic nu este departe de Eminescu şi faptul că n'a fost, încă, reconsiderat constituie o mare pierdere pentru neamul nostru. David Tărcuţă, cu care mă împrietenisem în brigada torţionarului Marinovici, mi-a cântat următoarele versuri, cu ocazia prezentării „Căpriţei": Radina cu capra lui, Cere dreptul omului. Pentru revelion am făcut fiecăruia câte o epigramă şi o epigramă adresată tuturor, pe care o citez:
Celor 22, în lanţuri
la „33".....
Azi, când stând în închisoare,
Fac, de anul nou, bilanţul,
Vă promit o zi cu soare
Şi-un „Fierar" să taie lanţul!
Peste câteva zile a venit fierarul şi ne-a tăiat lanţurile de la picioare. Se realizase o parte din epigrama mea. Mai rămânea ca şi celălalt „Fierar" (Eisenhower) să vină şi să taie lanţul ţării. Dar, gândeam noi, abia începea mandatul lui, mai este tot timpul! Ara fost împărţiţi în două grupuri: cei cu pedepse până la 6 ani am fost duşi în lagărul de muncă „Galeş"; cei cu pedepse de la 6 ani la 10 ani au fost duşi în lagărul „Capul Midia", unde comandantul Borcea aplica un regim de exterminare. La Peninsulă, administraţia lagărului a lansat zvonul că deţinuţii plecaţi în lanţuri au fost executaţi. în acea perioadă, când oamenii mureau în toate lagărele de pe traseul canalului, totul era posibil. La Galeş, renumitul Petre Burghişan instaurase un regim de exterminare. Mâncarea era mai slabă decât la celelalte lagăre, oamenii nu primeau nici apă suficientă. Sublocotenentul de cavalerie Tiberiu Ţolescu mi-a mărturisit că a băut lături de rufe dintr-o baltă. Până la şantier mergeam printr-un noroi care ne trecea peste încălţăminte. Ritmul foarte viu de marş se realiza prin mijloace originale: garda lovea în permanenţă cu armele pe ultimii din coloană, astfel că toţi fugeau pentru a nu rămâne ultimii. Loviturile le primeau cei bătrâni şi bolnavi, care nu puteau fugi. Munca era distrugătoare, noi spărgeam mari cantităţi de piatră, cu ciocanul. La mijlocul lunii Ianuarie, am aflat că un deţinut închis de Burghişan în carceră a murit de frig. Situaţia din acest lagăr nu mai putea fi tolerată. Am luat hotărîrea să organizez o grevă a lucrului, cu ajutorul
prietenilor cu care stătusem în lanţuri la Poarta Albă. Am vorbit, iniţial, cu Matei Hang şi cu Nistor Man, cărora le-am propus să începem o grevă a lucrului în ziua de 19 Ianuarie 1953, la zece zile de la venirea în acest lagăr de exterminare. I-am prevenit că s'ar putea să ne aştepte momente grele, că un deţinut ar fi îngheţat în carceră. Ei s'au declarat imediat de acord. Apoi toţi trei am mai convins pe următorii să participe la grevă: Ştefan Pintilescu, Nilă Roman, Grig Popoiu şi Radu Simina. Trei deţinuţi care fuseseră cu noi în lanţuri au refuzat să mai participe la grevă. Petre Gheorghe mi-a comunicat că nu s'a decis încă. In ziua de 19 Ianuarie, dimineaţa, când începeam greva, m-am trezit cu Petre Gheorghe, care mi-a spus:
— Colega, merg cu dumneavoastră!

Era impresionant ca un om în vârstă, comunist care participase la grevele de la Griviţa din 1933, să ia parte la o grevă care viza salvarea vieţii unor oameni oprimaţi pe nedrept tocmai de comunişti! Am anunţat că declarăm greva lucrului şi că nu vom sta de vorbă decât cu o comisie venită de la Bucureşti. Am fost închişi în penitenciarul de pedeapsă din lagăr. Ceilalţi deţinuţi ne-au trimis nenumărate mesaje de încurajare. Am primit şi o bucată de slănină din care am mâncat şi eu. Dar a doua zi m-am trezit cu o greaţă mai mare, iar colegii mi-au spus că mi s'au îngălbenit ochii. Aveam, deci, icter. Toţi au înţeles de ce nu puteam mânca de două luni. Colegii au fost de părere că trebuie să protestez vehement în faţa comisiei care va veni, fiindcă eu aveam argumentul cel mai tare: bolnav de două luni, nu primisem nici o asistenţă medicală, In faţa hotărîrii noastre de a nu sta de vorbă cu conducerea lagărului, comandantul Petre Burghişan a anunţat Ministerul de interne. La câteva zile a sosit o comisie de ofiţeri superiori. Chemaţi în faţa acestei comisii, toţi am arătat tratamentul inuman care se aplică deţinuţilor politici din acest lagăr. Eu am semnalat şi lipsa de asistenţă medicală. Deoarece printr-o coincidenţă în acele zile se împlineau douăzeci de ani de la declanşarea grevelor din 1933, la care participase şi Petre Gheorghe, comisia credea că acesta organizase greva de la Galeş, deşi el se hotărîse ultimul. Am fost transferaţi din nou la penitenciarul de pedeapsă „33" de la Poarta Albă şi izolaţi în câte o celulă fără pat. Eu mă simţeam foarte rău. îngheţat de frig, m-am culcat pe scândură şi am intrat într-un somn care mi se părea somnul morţii. Peste câteva orc, cineva mă trăgea puternic. Era gardianul, care m-a întrebat:
— Ce e cu dumneata de nu te mai trezeşti?
I-am răspuns că sunt bolnav.
Gardianul a adăugat:
— Comisia de la Bucureşti, care e aici, a dat dispoziţie să mergi la doctor! M-am ridicat cu greu. La spitalul din Poarta Albă m-au consultat doi medici deţinuţi: unul se numea An-dronescu, era din Câmpulung Muscel şi era turnător. Altul se numea Holban, era din Constanţa şi era om integru. După ce mi-au făcut câteva analize, au comunicat gardianului că am hepatită epidemică şi că trebuie să fiu internat imediat, ceea ce au şi făcut. Mi-am dat seama de unde am luat virusul hepatitei: prin nişte injecţii făcute de doctorul turnător Şerbănescu, la Peninsulă. Am aflat de la alţi medici că el îngrijea bolnavii de hepatită epidemică şi nu steriliza seringile. Hepatita epidemică atinsese proporţii îngrijorătoare. Faptul că bolnavii de hepatită epidemică sau T.B.C. erau ţinuţi în celule cu oameni sănătoşi constituie o altă crimă comisă împotriva deţinuţilor politici români. Mi s'a indicat un pat într-un colţ izolat al salonului. Aici am avut bucuria de a reîntâlni pe Ionel Nacu, care fusese internat pentru operaţie de apendicită. Directorul spitalului era colonelul medic Traian Mihăilescu, pe care-1 cunoşteam de la Peninsulă. Deoarece fusesem ofiţer, Traian Mihăilescu mă considera prieten, într-o zi mi-a arătat un registru cu morţii din spitalul Poarta Albă. Uneori mureau douăzeci pe zi, deoarece erau aduşi la spital prea târziu. Cei mai mulţi dintre morţi erau ţărani, în vârstă de

40-50 de ani. tr-o zi, Blazian, din Bucureşti, profesor de limba franceză şi student la Facultatea de medicină, închis pentru uciderea şi disecarea amantei, acum administrator al spitalului Poarta Albă, a întrebat pe un ţăran:

—Pentru ce eşti condamnat, taică?
—Pentru cotă, a răspuns bietul ţăran.
—Dumneata pentru „cotă", eu pentru „cocotă"!, a adăugat Blazian. Acest macabru joc de cuvinte reliefa situaţia tragică a ţăranilor români, închişi şi exterminaţi după exemplul lui Stalin, pentru a nu fi putut preda enormele cote de cereale. Iată prin ce metode se realiza colectivizarea! După cifrele oficiale, au fost închişi peste 80.000 de ţărani. Iată de ce ar fi timpul să se treacă la îmbunătăţirea condiţiei ţăranului român. Pe data de 5 Martie 1953, colonelul doctor Traian Mihăilescu m'a chemat în cabinetul lui şi mi-a spus:
—Trebuie să-ţi comunic o ştire de o importantă, crucială pentru omenire: a murit cel mai mare călău din istorie!
—Stalin!, am adăugat eu.
La auzirea acestei veşti, am rămas înmărmurit. Aveam senzaţia că o piatră de mormânt se ridică de pe trupul României. Am comunicat vestea celorlalţi bolnavi, în sufletul cărora a încolţit o nouă speranţă. Oamenii trăiau numai în viitor. Doctorul Mihăilescu a fost chemat de ofiţerul politic, care i-a cerut să-mi facă ieşirea din spital, pentru a fi dus la izolare. Doctorul i-a spus că nu este posibil ca în timpul convalescenţei de hepatită epidemică să fiu dus la izolare, ci numai într-o secţie de bolnavi. Am fost transferat din nou la Galeş, acum la secţia de bolnavi „F", pe care bolnavii o denumeau „SANTA FE". Aici am aflat că doctorul Mihăilescu şi alţi medici integri de la spitalul Poarta Albă au fost duşi la Ministerul de interne, fiind acuzaţi de moartea deţinuţilor de la canal. Martorii acuzării erau turnătorii Andronescu şi Blazian. Dar Ministerul de interne nu a reuşit să însceneze acest proces. La Galeş fusese înlocuit crudul comandant Petre Burghişan. Noul comandant se numea Dincă şi el era un comunist de omenie, care a ameliorat mult situaţia deţinuţilor. In această perioadă am cunoscut mai mulţi deţinuţi politici, care mi-au făcut o impresie de neuitat. Profesorul de filozofie Creangă fusese prefect legionar, la Sighişoara. Un cunoscut al lui mi-a povestit că la Crăciunul anului 1940 voia să meargă la familie, într-o localitate mai îndepărtată. Dar nu a putut sărbători Crăciunul în mijlocul familiei, fiindcă nu a găsit o maşină şi a refuzat categoric să plece cu maşina prefecturii. Iată un exemplu demn de urmat! Ochii profesorului Creangă iradiau o lumină de sfânt. Vocea lui era blândă şi caldă, avea, parcă, ceva din vocea Mântuitorului Isus, aşa cum o descrie Nichifor Crainic:
Că vorba Ta era mai dulce ca rodiile din Edom Şi omenea Dumnezeirea şi-1 îndumnezeia pe om. Dimineaţa, în curtea lagărului, el se ruga îndelung cu faţa la răsărit. După el, scopul vieţii era desăvârşirea morală, pentru mântuirea sufletului. Profesorul Creangă cunoştea pe de rost capitole întregi din Noul Testament. Eu am învăţat de la el versetele referitoare la iubirea vrăjmaşilor, din predica de pe munte, şi „imnul dragostei", al sfântului apostol Pavel. Profesorul Creangă iubea pe vrăjmaşii săi. In aceeaşi perioadă am cunoscut şi pe preotul greco-catolic Simion Crişan, din Blaj. Părintele Crişan a fost cea mai proeminentă personalitate greco-catolică de la canal. El ne cita mereu cuvintele episcopului Suciu, din cartea „Eroism": „Dumnezeu ne va recunoaşte că suntem ai Săi după rănile noastre. Vai tânărului care fuge de răni! şi „Vinerea Mare sălăşluieşte în viaţa eroilor". Părintele Ştef Ştefan, tot greco-catolic, fost călugăr în Franţa, era un om bun şi blând. Exprimându-mi încă o dată admiraţia pentru credinţa şi faptele preoţilor greco-catolici întâlniţi în închisori, trebuie să subliniez necesitatea recunoaşterii bisericii greco-catolice, care a păstrat vie în sufletul Românilor conştiinţa originii lor latine. România este o insulă latină, într-o mare de Slavi. Să recunoaştem biserica greco-catolică, fiindcă ea reprezintă o punte de unire cu ţările de origine latină. Această recunoaştere este reclamată şi de declaraţia universală a drepturilor omului. Pe data de 16 Aprilie 1953, a fost publicat faimosul discurs al preşedintelui Eisenhower, care a ajuns şi în lagărul nostru. Fiindcă ziarul trebuia distrus repede, o noapte întreagă, sub pătură, am învăţat jumătate din acest discurs. A doua zi, mai mulţi deţinuţi politici proeminenţi, printre care citez pe: Oni Brătianu, ziaristul Zurescu, din Bucureşti, avocatul Cosmescu, din Bucureşti, avocatul Dinei Iliescu, din Craiova, avocatul Marin, din Târgovişte, s'au strâns în jurul meu pentru a le prezenta discursul lui Eisenhower. Două fraze ne-au dat aproape certitudinea că ziua eliberării este aproape: „Acestea sunt primejdiile şi speranţele pe care le aduce cu sine această primăvară a anului 1953." „Setea de pace e prea mare, ora istoriei prea târzie, pentru ca vreun guvern să-şi poată bate joc de speran-ţele oamenilor, rezumându-se doar la cuvinte, promisiuni şi gesturi." Zeci de prieteni au venit la mine să le prezint discursul şi toţi au crezut în „era de aur a libertăţii şi păcii", pe care o vestea Eisenhower. Revenind la Oni Brătianu, voi spune că a fost cel mai demn naţional-liberal pe care l-am întâlnit în închi-soare. O figură luminoasă a Partidului naţional-ţărănesc a fost avocatul Liciu Faina, un bun creştin greco-cato-lic şi partizan al democraţiei pluraliste. Un alt deţinut curajos şi demn a fost avocatul Duiliu Vinogradschi, care făcea parte din conducerea Par-tidului social-democrat. El era un partizan înfocat al democraţiei pluraliste. Avocatul Saghin, din Câmpulung Bucovina, era socrul faimosului torţionar Ţurcanu. Când i-am povestit ce crime a comis Ţurcanu, a fost de acord cu mine să acesta este cel mai mare călău pe care 1-a cunoscut nea-mul românesc în era comunistă. Saghin a cerut fiicei sale să divorţeze imediat. Voi mai cita pe câţiva buni Români, care merită să fie înscrişi în cartea de aur a neamului nostru: colonelul de cavalerie Traian Ionescu; Andriescu Andriade, din Roşiori de Vede; Tomorog, din Moldova, învăţător, fost prizonier în U.R.S.S.; Petruţ Pintilie, din Brăila, profesor de filozofie; Octavian Botoş, din Şoşdea, jud. Timiş, profesor; Sabin Corăbeanu, din Cluj, student; Anton Crişan, din Cluj, profesor; Octavian Nicolae, din Turnu Măgurele, ofiţer; Mihai Moţa, din Orăştie, student; Cornel Nichita, din Bacău, ofiţer de cavalerie; Narcis Constantinescu, din Sibiu, ofiţer de cavalerie; Nicolae Călinescu, din Pleniţa, jud. Dolj, elev; Simion Jucan, din Mănăstirea Humorului, elev; Florin Manea, din Bucureşti, elev. In vara anului 1953, eram încă în convalescenţă după hepatita epidemică. Ofiţerul politic, Şerban, mi a cerut să ies la lucru. Am refuzat şi iar am ajuns la penitenciarul de pedeapsă din lagăr. Mâncarea era foarte slabă, dar doi Români macedoneni, Nicolae Ghiţă şi Stere Palavra, îmi introduceau zilnic mâncare printre zăbrele, cu riscul de a fi şi ei izolaţi. Într-o seară stăteam pe pat, singur în izolare, plutind între amintiri şi speranţe. In acel ceas de taină, un cântec duios a prins viaţă dincolo de zăbrele. Era „Seul dans la nuit" („Singur în noapte") pe care mi 1-au cântat cu emoţie doi prieteni: Cornel Nichita, fost camarad la Şcoala de ofiţeri activi cavalerie, din Târgovişte, şi profesorul Armaşu, cu studii în Franţa. Solidaritatea Românilor din închisorile staliniste ar trebui să dea de gândit unora dintre Românii din exil. Studentul Rizescu, care lucra la zidărie, a fost pus în lanţuri pentru vina de a fi refuzat să zidească la noul penitenciar de pedeapsă.

CAPITOLUL 11

Motto:
„Iar visuri şi iluzii, Pe marginea uitării, Trec şi se pierd în zare Ca păsările mării."

(Eminescu)
Prin luna Iulie 1953, s-a făcut o triere a tuturor deţinuţilor politici din lagărul Galeş, de către ofiţeri de securitate străini. Fiindcă am refuzat să iau poziţia de „drepţi" când am fost strigat, m'au dus la carceră. Dar am avut şi marea onoare de a mi se lega mâinile la spate cu "cătuşe americane". Nu e nimic! Vine el „Fieraru" şi le scoate, cât de curând! După două zile, m'au scos din carceră. Pe data de 15 August, în-ziua de Sfânta Mărie, câţiva deţinuţi am fost duşi la carceră, ca „măsură de se-curitate pentru 23 August". Carcerele erau noi, de beton. Betonul nu era uscat. Revoltat de faptul că nu prevăzuseră nici o aerisire, am declarat greva foamei. Am fost chemat să dau o de-claraţie de greva foamei, în care am scris că protestez împotriva închiderii deţinuţilor în carcere fără aer. Citez şi două fraze exacte: „Aici nu se respectă principiul eliberării de mizerie şi de teamă, ci un alt principiu indigen: al eliberării de viaţă." „Declar greva foamei până la venirea procurorului sau până la moarte." După cinci zile am fost scos din carceră şi dus la infirmerie. Imediat a venit la fereastra din spate a infirmeriei un bun prieten, Florin Fonea, din comuna Gogoşu, judeţul Dolj, ofiţer de infanterie. Fereastra la care a venit era

lângă zona interzisă şi risca să fie împuşcat. Dar a apărut un gardian care 1-a dus la carceră. Florin Fonea era frate cu George Fonea, poetul prizonierilor din U.R.S.S. şi un martir al neamului românesc. M'a impresionat povestea tristă a acestor doi fraţi, crescuţi cu mare trudă de o mamă văduvă de război şi ţărancă săracă. Dar ce educaţie le-a făcut!Aici voi cita şi pe ceilalţi prizonieri din U.R.S.S., pe care i-am cunoscut. Ei mi s'au părut nişte munţi. Am vorbit de doctorul Ahile Sari şi de învăţătorul Tomorog. Mai citez pe: Gabriel Constantinescu, ofiţer de cavalerie; Aurel State, profesor; Godinescu, profesor; Rădulescu, medic; Ispas, avocat; Clonaru, avocat; Stoenescu; Ilarion Stănescu. În infirmerie se mai afla şi avocatul Nelu Ionescu, din Iaşi, care era bolnav de inimă. Cunoştea multe ca-pitole din Noul Testament. Era un om de o bunătate rară, care iubea pe vrăjmaşii lui. În ziua de 22 August a venit un procuror din Medgidia, care avea pregătire juridică. Mi-a comunicat că a vizitat carcerele, care sunt lipsite de aer, şi că a scos pe toţi deţinuţii care se aflau în carcere. Am încetat greva în momentul când m'am convins că toţi cei pedepsiţi, inclusiv Fonea, au fost scoşi din carcere. Eram mulţumit că pentru prima oară reuşisem să aduc un procuror în lagăr, pentru a semnala abuzurile ofiţerului politic, Şerban. După încetarea grevei, a venit la mine un copil slăbuţ, Bura, elev din Orăştie, care mi-a adus nişte alimente din partea prietenilor. Nu voi uita niciodată mâna lui tremurândă de emoţie. În închisorile comuniste, oamenii oropsiţi iubeau pe Dumnezeu şi pe aproapele şi pentru acele clipe sublime voi spune totdeauna ca Shakespeare: „Temniţă, te binecuvinţez!" La sfârşitul lunii Septembrie, toţi deţinuţii politici din Galeş am fost transferaţi la Peninsulă. Dar chiar a doua zi am fost lovit de sergentul Şerban, unul dintre cei mai criminali gardieni. Motivul: nu am fugit mai repede la numărătoare. Petre Iogu, Român macedoanean din Bucureşti, student, care îmi era prieten, a încercat să mă calmeze. Dar am fost dus şi la carceră, care şi aici era acum din beton şi betonul nu era uscat. Când mi-au mai comunicat şi pedeapsa de zece zile de carceră, am declarat scris greva foamei şi am pre-cizat că „nu voi mai mânca niciodată în lagărul Peninsula". După câteva zile a sosit în lagăr colonelul Constantinescu, de la Direcţia penitenciarelor, care mi-a spus că dacă nu renunţ la grevă „mă aruncă în sârma ghimpată". Dar gura păcătosului adevăr grăieşte! Deci, şi pe Dumitrache îl aruncaseră în sârma ghimpată! După şase zile am fost internat în infirmerie. După nouă zile a venit Procurorul de la Constanţa. El m'a în-trebat cine a aruncat o scrisoare în curtea Procuraturii din Constanţa, prin care erau avertizaţi că vor răspunde de moartea mea. Dar nu ştiam nimic de scrisoare. I-am cerut procurorului să pună capăt bătăii, o metodă barbară care înjoseşte neamul nostru. A doua zi a venit să-şi ia rămas bun de la mine Constantin Dumitrescu, prahovean, student la Facultatea de medicină. El făcuse parte din tineretul naţional-ţărănesc şi acum se elibera. Şeful lotului său, Aurel Căzănişteanu, un om de mare valoare morală şi intelectuală, fusese ucis la securitatea din Ploeşti, în timpul anchetei. Dintre tinerii prahoveni de la canal, unii partizani ai democraţiei pluraliste, mai citez pe: Costel Opriş, avocat; Costel Popilian, avocat; Puiu Georgescu, cântăreţ ; Brătilă, doctor ;Moga, student; Morărescu, student. Alţi doi tineri intelectuali prahoveni, Safin şi Apostol, ar fi devenit turnători după eliberare. În după masa aceleiaşi zile, pe targa, am fost transferat la spitalul Poarta Albă. împreună cu mine, tot pe targa, a fost transferat şi Cioată, un tânăr ţăran ardelean, paralizat. El era tot victima asasinului Şerban, care 1-a lovit cu un fier în coloana vertebrală, apoi 1-a aruncat într'o groapă de var. Din fericire, groapa nu mai avea mult var. Cioată s'a eliberat tot paralizat. La spitalul Poarta Albă, am intrat pe mâna a doi medici valoroşi, profesori universitari: doctorul Ioan Jovin, din Bucureşti şi doctorul Metz, din Timişoara. Doctorul Jovin a fost un adevărat apostol, care a îngrijit cu devotament un număr considerabil de bolnavi, în timpul închisorii şi după eliberare. După ce am fost pus iar pe picioare, am fost repartizat la secţia de inapţi de la Poarta Albă. Aici am întâlnit mulţi cunoscuţi. Ernest Bernea, originar din Brăila, profesor la Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti, era un om de o cultură excepţională. El învăţa pe tineri ce să citească şi cum să citească. Pentru că mulţi ani au fost liţsiţi de cărţi, ei trebuie să citească numai cărţile cruciale ale omenirii. Ernest Bernea era pentru unirea bisericii ortodoxe cu biserica catolică şi era pentru democraţia pluralistă. Alexandru Herlea, din Orăştie, profesor la Academia comercială din Cluj, era fruntaş naţional-ţărănist. Profesorul Herlea ne ţinea prelegeri de drept şi ne vorbea despre istoria zbuciumată a Ardealului. El era partizanul convins al democraţiei pluraliste. Alexandru Claudian, din Craiova, fusese profesor la Facultatea de litere şi folozofie din Iaşi şi era fruntaş al Partidului social-democrat. Profesorul Claudian era un om bun şi tolerant, avea un mare respect pentru fiinţa umană. El era partizanul democraţiei pluraliste. Lăzeanu fusese profesor la Academia comercială din Bucureşti. Victor Jinga fusese profesor la Academia comercială din Cluj. Generalul de cavalerie Filitti era printre puţinii supravieţuitori ai faimoasei şarje de la Robăneşti, judeţul Dolj, din primul război mondial. Avocatul Drincu, din Arad, era fruntaş naţional-ţărănist.

Maiorul de infanterie Moreanu, din Turnu Severin, a fost întrebat de colonelul Crăciun, una din figurile sinistre ale securităţii:

—Pentru ce ai luptat contra U.R.S.S.?

—Am luptat să iau Basarabia, care a fost, este şi va fi românească!, a răspuns maiorul Moreanu.

—Dar ce ai căutat, atunci, dincolo de Nistru?, a mai întrebat Crăciun.

—Ce-aţi căutat dumneavoastră dincolo de Tisa!, a răspuns Moreanu.

Preotul Toma Marcu, din Buftea, deşi grav bolnav de T.B.C. şi foarte slăbit, făcea post negru de două ori pe săptămână şi of erea mâncarea altor deţinuţi slăbiţi. Şi Dumnezeu 1-a scos din închisoare! De câte ori m'am spovedit părintelui Toma Marcu, el a rostit todeauna rugăciunile plângând. În ajunul Crăciunului s'au cântat colinde. Citez două versuri din „căpriţa":

Ieronim, băiat isteţ,
Laudă pe Eisenf-leţ.

Oamenii se dezumflaseră după promisiunile lui Eisenhower din primăvară. În ziua de Crăciun, la deşteptare, 15 tineri am rămas surprinşi văzând că Moş Crăciun ne vizitase noaptea şi ne pusese un pachet cu bunătăţi la cap. Am găsit şi halva, despre care uitasem şi cum arată. Moş Crăciun era Marcel Cazacu, din Rădăuţi, un elev foarte tânăr, inteligent şi de un altruism fără egal. Copilul se îmbolnăvise de inimă la canal şi nu avea alt ţel decât desăvârşirea morală. Cu puţin timp înainte de Crăciun, primise un pachet de la familie. Deşi pachetele se primeau foarte rar, Marcel Cazacu şi-a împărţit tot pachetul. În baracă mai găsisem o serie de prieteni apropiaţi: Lucian Dimitriu, Cicerone Ioaniţoiu, Mitru Moldovea-nu, Ieronim Popescu, Octavian Rădulescu, Nelu Dumitru, Cristache Stratulat, Istrate, Preotul Florea Popescu-Bascov. Sergiu Popescu, din Balş, orbise la „Capul Midia", într'o explozie. Deşi nu mai vedea lumina soarelui, el vedea lumina lui Dumnezeu. Avea un moral foarte ridicat, el încuraja pe ceilalţi deţinuţi. Maiorul Dimitriu preconiza organizarea grevei foamei, în primăvară, pentru ameliorarea regimului alimentar. Pe data de 12 Februarie 1954, am fost dus la izolare, împreună cu Octavian Rădulescu, fiindcă luasem apărarea lui Cristache Stratulat, în faţa gardianului. Am fost închişi amândoi în aceeaşi celulă, care avea un strat de gheaţă de 2 mm pe pereţi. Dormeam pe niş-te scânduri de lemn, fără saltea. In această gheţărie, Rădulescu trebuia să petreacă cinci zile, iar eu zece. Eu am propus să începem o grevă a foamei. Rădulescu mi-a spus că e riscant să facem grevă pe un aşa ger, să o amânăm până în primăvară, când maiorul Dimitriu voia să organizeze o grevă de amploare. Pentru a nu-1 antrena şi pe Rădulescu în grevă, nu am declarat-o atunci. Dar pe data de 17 Februarie, când Rădulescu a fost scos din celulă, am declarat greva foamei. Declaraţia am semnat-o cu sângele meu. Apoi, cu un cui găsit în celulă, am săpat o cruce în zid şi deasupra ei am scris cuvinte scumpe oricărui creştin: „In hoc signo vinces". După cinci zile, am fost dus la infirmerie, unde au început să mă alimenteze cu forţa. Eram ţinut de patru oameni, mi se deschidea gura cu o spatulă de fier, mi se punea un căluş în gură şi se introducea un tub de cauciuc până în stomac. Prin tub, prevăzut cu o pâlnie la capăt, se turna ceai. Comandantul lagărului, Fecioru, a venit şi mi-a spus:

— Trenurile nu circulă, din cauza viscolului. Incetează greva şi-ţi dau cuvântul meu că cu primul tren va veni procurorul şi un ofiţer de la Ministerul de interne. I-am răspuns:

— Eu mi-am dat cuvântul faţă de mine şi nu-1 pot călca, chiar dacă voi muri!

Comandantul s'a înnegrit de mânie. Zăpada creştea mereu, suntem în timpul faimosului viscol din 1954. După 16 zile de grevă, în ziua de 4 Martie, au venit procurorul şi un ofiţer superior de la Ministerul de interne, cărora le-am spus că mulţi oameni sunt în pragul morţii, din cauza subnutriţiei. Am cerut să scriu un memoriu şi mi s'a aprobat să-1 scriu până a doua zi, când va veni cineva să-1 ia. În memoriu ceream:

—regim alimentar special pentru distrofici;

—asistenţă medicală;
—să se pună cruci pe mormintele deţinuţilor;
—controale periodice ale procuraturii în închisori;
—respectarea principiului separaţiei puterilor în stat şi desfiinţarea pedepsei administrative, care este o „monstruozitate juridică". Cam pe la 14 Martie am aflat de la medicii deţinuţi o veste tristă: murise tânărul sublocotenet de cavalerie Anastasiade, din Brăila, în greva foamei. Pe data de 9 Martie, patruzeci de bolnavi începuseră o grevă a foamei. Ei cereau, printre altele, regim alimentar pentru distrofici. Deţinutul Silberman, care fusese internat la Auschwitz, şi-a desfăcut cămaşa şi a strigat:
— Aici e mai rău ca la Auschwitz!
Bolnavii au încetat, treptat, greva. Ultimii au rămas Cicerone Ioaniţoiu şi Octavian Rădulescu: 16 zile. Hrana s'a ameliorat mult. La sfârşitul lunii Martie, din izolarea infirmeriei, am fost dus iar în izolarea penitenciarului, pentru „instigaţie în masă". Ei mă acuzau pe nedrept de greva inapţilor. Cei care au organizat-o s'au ferit să aflu, pentru a nu intra iar în greva foamei, din care abia ieşisem. într'una din zile, am fost dus de ofiţerul politic, Moraru, în celula vecină. Aci se afla farmacistul Stratulat, din Tecuci, în greva foamei. El mi-a spus:
— Domnule Radina, am declarat că nu voi înceta greva foamei, până ce nu vei fi adus aici. Acest Machiavelli (şi mi-a arătat pe Moraru) a afirmat că ne va omorî pe amândoi! Moraru era alb ca varul, iar eu am început să zâmbesc. Într'altă zi, a venit în celulă un bătrân, care s'a recomandat doctorul deţinut Vasiliu, fost director al spitalului „Dr. Gh. Marinescu", din Bucureşti, şi care mi-a spus:
— Am fost trimis de administraţie să te declar nebun, pentru grevele pe care le-ai făcut. Dar nu le voi face jocul, sunt şi eu un bun Român! In primele zile ale lunii Mai, au fost eliberaţi toţi deţinuţii cu pedepse administrative. Pe data de 10 Mai, un ofiţer a venit în celulă, m'a insultat în mod provocator şi m'a lovit. Fiindcă eu mai speram pe atunci că se poate pune capăt acestei pedepse otomane, am declarat greva foamei şi a setei şi am solicitat venirea procurorului. Intr'a şaptea zi, am fost dus la infirmerie şi alimentat cu forţa. Îmi distruseseră dinţii cu tot felul de fiare cu care îmi deschideau gura. Prietenii din secţie m'au rugat să fac eforturi pentru a obţine scoaterea din izolare. Am cerut administraţiei să fiu scos din izolare şi am declarat şi greva tăcerii. Dar cum pedeapsa era dată de la Bucureşti, ei au cedat abia după 26 de zile, când eram la un pas de moarte. Administraţia mi-a trimis doi prieteni, pe maiorul Moreanu şi pe Marcel Cazacu, pentru a mă convinge că izolarea înceta, după aproape patru luni. După câteva săptămâni, mi s'a comunicat că voi fi transferat. Plecam cu un grup mai mare. Farmacistului Stratulat şi mie ni s'au bătut lanţuri la picioare. (Doar amândoi eram pe lista neagră a ofiţerului politic Moraru). Ajuns la poarta lagărului, i-am arătat comandantu lui Fecioru un castru roman de pe deal, spunându-i:
— Domnule Fecioru, ne plâng strămoşii noştri din castru, pentru halul de decădere în care am ajuns! Astfel părăseam canalul, după mai mult de patru ani. Acest uriaş mormânt al neamului românesc!
Voi încheia perioada canalului cu versurile lui Eisenbraun, din poezia „O nouă tristie la Pontul Euxin":
Danubiu, fluviu care varsă
Pe trei guri apă şi pe una sânge.
Am fost transferaţi la Jilava. Fiindcă picioarele mi se subţiaseră, le puteam scoate uşor din brăţările lanţurilor. Fiind chemaţi la baie, am scos lanţurile şi le-am lăsat sub pat. După baie, lui Stratulat i s'a făcut rău şi a căzut pe coridor. Gardianul a dat dispoziţie să fie dus în celulă, dar Ioaniţoiu şi cu mine am cerut să-l lase la aer. Drept rezultat, ni s'au bătut imediat lanţuri la picioare şi am fost duşi la izolare, într'o celulă cu apă pe jos. Peste puţin timp a fost adus şi Stratulat în celula noastră. Dar nu am rămas aci decât câteva zile, după care am fost transferaţi la închisoarea din Oradea. La Oradea am luat legătura cu celula vecină, în care se aflau: Miron, din Târgu Trotuşului, Românu, din Banat, şi Coţofan, din Ardeal. Ei fuseseră condamnaţi la moarte pentru evadare de la mină şi li se comutase pedeapsa. Cel care organizase evadarea fusese executat. El se numea Ţucă, era fiul unui preot gorj an şi absolvise Liceul militar din Craiova şi Şcoala de ofiţeri activi artilerie. Pe Miron îl cunoscusem în Jugoslavia. Pe data de 29 August 1954, am fost eliberat. Când am păşit fără gardieni, după aproape şase ani, m'am oprit sub cerul dimineţii, cu ochii pironiţi la soare. Miau venit în minte versurile lui Nichifor Crainic: Şi cum creşte'n cer, mereu, Răsăritul pare Zâmbetul lui Dumnezeu înflorind în zare. Mi-am amintit că pe un şantier de la canal găsisem o bucăţică murdară de ziar, în care Truman vorbea de „dreptul omului la raza lui de soare". Noaptea, am aşteptat în gara Timişoara plecarea unui tren de dimineaţă, spre Oltenia. Câteva ore am rătăcit pe străzile din jurul gării, privind fascinat un dumnezeiesc cer înstelat. Pe boltă domnea maiestuoasă constelaţia Orion. Familia m'a primit ca pe un înviat. Bolnav de hepatită cronică, am rămas perioade îndelungate la părinţi, în vara anului 1956, am lucrat în localitatea Mănăstirea Neamţ, unde un prieten bun, Jean Fântâneanu, din Homorâciu, judeţul Prahova, conducea o echipă de muncitori. Eu lucram la zidărie. Aici m'am împrietenit cu părintele Petru Pogonat, fost decan al baroului din Iaşi. Se călugărise după moartea soţiei. îmi cerea zilnic să-i recit poezii de închisoare. Tot în această perioadă am vizitat mănăstirile din munţii Neamţului şi Cetatea Neamţului, unde am scris în registrul vizitatorilor două versuri din Doina lui Eminescu:
Ștefane, Măria Ta,
Tu Ia Putna nu mai sta!
Pentru data de 10 Decembrie 1956, ziua drepturilor omului, am pregătit un memoriu către O.N.U., în care ceream:
1. Eliberarea deţinuţilor politici din România.
2. Alegeri libere, în toate ţările lumii, sub control internaţional.
Imi dau seama că propunerea a doua era născută prea devreme. Sugerez acum preşedintelui Statelor Unite ale Americii să reflecteze la această propunere. Nici o ţară cu adevărat democratică, oricât de mare ar fi, nu va respinge ideea de a pune alegerile sub control internaţional, în mod sigur, cel mai mare zgomot îl vor face ţările totalitare, care, vezi Doamne, nu permit amestecul în treburile lor interne! Lupii vor să devoreze oile în tihnă, fără nici un amestec din afară! Pe ziua de 10 Decembrie 1956, ziua drepturilor omului, am intrat în ambasada americană de la Bucureşti. Un funcţionar de la uşă mi-a notat numele. Am predat memoriul unui diplomat american, cu numele Segal. El m'a primit cu multă căldură, dar mi-a spus:
— Cred că acum va fi rău de dumneavoastră. Cel care v'a notat numele este Român. Când am ieşit din ambasada americană, eram urmărit. Am scăpat ca prin minune de urmăritor. Dar aveau numele meu. Atunci m'am hotărît să încerc o nouă trecere de frontieră, tot prin Jugoslavia, dar fără a mă mai preda autorităţilor. Dacă voi reuşi să ajung în Occident, voi putea face mai mult pentru deţinuţii politici, cei mai oropsiţi dintre Români. Şansele erau mici, era iarnă şi nu aveam nici bani. În noaptea de 20-21 Decembrie, am trecut frontiera printr' un loc foarte dificil: pe la Cacova. Am trecut prin mlaştini, păduri foarte dese şi reţele de sârmă ghimpată. În Jugoslavia am fost obligat să iau legătura cu un Român din comuna Misiei, care m'a trădat. Şi astfel, după trei zile, în prima zi de Crăciun, un regim fără Dumnezeu mă extrăda a doua oară, dedata aceasta oficial, la punctul de frontieră Stamora Moraviţa.

CAPITOLUL 12

Motto: „Va veni seara şi fiecare va fi judecat după dragoste. " (Sfântul Ioan al Crucii) Am fost dus la securitatea din Timişoara, unde am intrat în conflict cu anchetatorul, care nu voia să includă în declaraţie anumite acuzaţii aduse de mine regimului. Eu am refuzat cu hotărîre să semnez declaraţia şi i-am spus că nu o voi semna, cu riscul de a fi ucis. Anchetatorul a chemat pe procuror, care mi-a propus să ataşez un memoriu la declaraţie. Am acceptat această soluţie. Voi da un citat exact din acest memoriu: „Guvernul actual din R.P.R. afirmă că am trecut fraudulos frontiera. El vede paiul din ochiul meu, dar nu vede bârna din ochiul său. El uită ceea ce poporul român nu a uitat: că s'a instaurat în mod fraudulos la conducere, falsificând pe faţă rezultatul alegerilor din 19 Noiembrie 1946, iar de atunci răpind poporului român dreptul de a-şi alege forma de guvernământ şi sistemul economic care-i convin, în lumina acestui simplu şi crud adevăr, este evident pentru oricine că legile actuale din R.P.R. nu au autoritatea morală necesară pentru a fi respectate". La proces, la ultimul cuvânt, am acuzat regimul că nu respectă drepturile omului. Mi s'a dat pe loc pedeapsa maximă: zece ani. Avocatul angajat de familie a făcut recurs şi s'au mai redus patru ani. La penitenciar am fost repartizat în celula mare dinspre oraş. A venit săptămâna mare, cu post

şi rugăciune. în noaptea învierii, am adormit. Am avut atunci un vis mi-nunat. Se făcea că mă aflu în mijlocul unei fâşii de frontieră, o fâşie lată de pământ arat, greblat şi ud. Mă simţeam în mare primejdie şi nu ştiam încotro să mai merg. Deodată a coborît un înger, care m'a apucat de mână şi m'a scos afară din fâşia udă.
În acel moment, m'a trezit cineva. Era vecinul meu de pat, un tânăr, Rău, din comuna Vaideeni, jud. Vâlcea, care mi-a spus:
— Treziţi-vă, să auziţi ce mândru bat clopotele învierii!
Nu crezusem niciodată în vise, dar visul acesta mi-a format convingerea fermă că nu voi muri în închisoare, deşi prietenii mi-au făcut şi epitaful. În ziua de Paşti, zeci de oameni din celula mea au cântat „Cristos a înviat!" Ofiţerul de serviciu şi gardienii au năvălit în celulă, urlând la noi. L-am întrebat pe ofiţerul de serviciu de ce în Polonia se respectă Crăciunul şi Pastile. Am fost dus la izolare, iar de aici m'au dus în camera condamnaţilor la moarte, după ce mi-au bătut lanţuri la picioare. Am cunoscut doi condamnaţi la moarte, din Măge-rat, judeţul Arad: Adrian Mihuţ, student la Politehnica din Timişoara şi Suciu, ţăran, fost prizonier în U.R.S.S. Ei trăseseră cu armele în lucrătorii din securitate. Au fost executaţi la Jilava. Din Timişoara am înaintat un memoriu către procuratura generală, prin care ceream introducerea de Biblii în închisori. Reproduc un citat exact: „Isus Cristos a spus: iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă asupresc şi vă prigonesc." Apoi întrebam pe procuror: „Cum pot prejudicia aceste cuvinte guvernanţilor actuali?" Ştiind că aceasta este voia lui Dumnezeu, noi ne rugam pentru vrăjmaşii noştri. Mie o singură dată în închisoare, în timpul unor torturi şi umilinţe pe care nu mai am timpul să le povestesc, mi-a încolţit gândul sinuciderii. Dar am aflat o linişte deplină, după ce am spus o rugăciune a bisericii ortodoxe, pentru vrăjmaşi: „Doamne, Isuse Cristoase, primeşte smerita mea rugăciune şi iertându-mi toate greşelile, adu-ţi aminte de toţi vrăjmaşii mei, cei ce mă urăsc şi mă asupresc. Nu le răsplăti după faptele lor, ci, după mare mila Ta, întoarce-i pe dânşii, ca nici unul din ei să nu fie osândit înaintea Ta. Iar pe mine, nevrednicul robul Tău, mă păzeşte cu milostivirea Ta, de tot răul şi strâmtoarea. Acum şi pururea şi în vecii vecilor, amin!"
Am fost transferat la Jilava, unde în ziua de 23 August 1957, Iamandi, care era călăul închisorii, mi-a pus lanţuri la picioare, pe care le-am ţinut 53 de zile.Aceasta pentru că am refuzat să car hârdaiele cu murdărie din toată închisoarea. Şapte zile am fost închis în „turela" reduitului, o încăpere fără lumină. în jurul meu zburau în permanenţă lilieci.în luna Octombrie am fost transferat la Gherla, unde domnea asasinul Goiciu, originar din Galaţi, de origine etnică „Găgăuţ". Am fost repartizat în celula mare, unde în anii 1950 avusese loc faimoasa „reeducare". în celulă cu mine zăcea profesorul Bobei, din Turnu Severin, în vârstă de peste 80 de ani. înainte de moarte, el mi-a repetat cuvintele apostolului Pavel: „Si deus pro nobis, quis contra nos?" („Dacă Dumnezeu e cu noi, cine poate fi împotriva noastră?"). A fost scos din celulă cu puţin înainte de moarte.
Intr'o seară, turnătorul Cocheci fost şofer al lui Doncea, a atacat pe părintele Bochiş, din Dej, închis pentru vina de a fi refuzat trecerea la ortodoxism, după interzicerea bisericii greco-catolice, în anul 1948. I-am luat apărarea părintelui, apoi m'am adresat celor peste o sută de colegi:
— Scândurile acestei celule sunt stropite cu sângele martirilor care au fost torturaţi în timpul „reeducării". Să nu mai permitem niciodată turnătorilor să comită asemenea crime! Toată lumea s'a revoltat împotriva turnătorilor. Am asistat atunci la o scenă rară: turnătorii cunoscuţi, printre care şi Cocheci, plângeau şi-şi cereau iertare de la ceilalţi deţinuţi. Dar pe Cocheci aceste regrete nu l-au ţinut mult. Noaptea a pândit când se deschide vizeta şi a cerut gar-dianului să-1 scoată urgent la Goiciu. Dimineaţa, studentului Vulpe, din Târgu Jiu, studentului Gheorghe Păcuraru, din Agnita, şi mie ni s'au bătut lanţuri la picioare, pentru o lună. Am fost dus la comandantul Goiciu, care mi-a tras o bătaie şi mi-a spus că ar fi fost bine să mă fi lichidat la frontieră. Am fost izolat într'o celulă, fără saltea şi pătură, în luna Decembrie. La prânz am primit o mâncare cu gust amar. Am crezut că turtoiul e făcut din mălai alterat, doar ni se dăduse şi turtoi care mirosea a petrol. Dar noaptea am început să vomez violent, iar a doua zi un gardian mi-a spus că am ochii galbeni. Convingerea mea fermă este că Goiciu, cu ajutorul sanitarului, mi-a pus otravă în mâncare. Timp de şapte zile nu am putut mânca absolut nimic. După o lună, am fost dus într'o celulă mai mică, împreună cu studenţii Vulpe şi Păcuraru. Ei făceau parte dintr'un grup de 30 de studenţi din Timişoara, arestaţi după evenimentele din Ungaria, din 1956. Studentul Stanciu, dintr'o familie modestă, a întrebat la proces:
— Cum puteţi simţi pulsul poporului român, când mâinile-i sunt legate în lanţuri?
Pop, un tânăr minunat, fusese profesor de marxism la politehnică. Ajuns în închisoare (această şcoală a su-ferinţei), în sufletul lui, Isus Cristos îl prăvălise pe Marx. El se ruga zilnic, îndelung. După convingerea mea, rugăciunea este una din marile minuni ale lumii. In noua celulă am cunoscut pe ţăranul Mermeza, închis pentru mişcările ţărăneşti din judeţul Bihor. El a scăpat ca prin minune de la moarte, mulţi cunoscuţi ai lui fiind executaţi.
Radu Gyr îndemna pe ţărani să se ridice pentru libertate :
Nu pentru bucata de rumenă pâine,
Nu pentru pătule, nu pentru pogoane,
Ci pentru văzduhul tău liber de mâine,
Ridică-te, Gheorghe! Ridică-te, Ioane!
Dar acest ţăran simplu avea un ţel mai sfânt. El a ridicat ţăranii cu cuvintele: „Comuniştii ne fură mântuirea copiilor!" Printre ţărani au existat figuri legendare. Este cunoscut cazul unui ţăran din Făgăraş, care a cerut unui medic să-i otrăvească fiul. Copilul fusese partizan şi căzuse rănit în mâinile securităţii, iar tatăl lui voia să-1 otrăvească, pentru a nu trăda pe ceilalţi partizani. Se apropiau Sfintele Paşti 1958. Deasupra mea se aflau doi prieteni: Mitru Moldoveanu din comuna Lisa, judeţul Făgăraş şi Dionisie, din Moldova. Ei mi-au trimis prin alfabetul Morse binecuvântarea episcopului greco-catolic Rusu. Apoi ne-au transmis şi sfânta împărtăşanie. In luna Mai am fost mutat în camera mare de deasupra bucătăriei, unde mai erau peste o sută de frontierişti. La începutul lunii Iunie, plutonierul Şomlea (supranumit „Vacă"), unul din cei mai mari torsionări din închisorile staliniste, a venit în celula noastră şi a comandat „Culcat!" Cum procedasem cu comandantul Lazăr Tiberiu, la canal, aşa am procedat şi cu Şomlea: nu m'am culcat. Şomlea m'a dus la raportul lui Goiciu, care mi-a tras o bătaie şi m'a închis în morgă. Am declarat imediat greva foamei, „până la moarte sau până la venirea procurorului."
Cu o zi înainte învăţasem poezia lui Nichifor Crainic „Unde sânt cei care nu mai sânt?" în morgă am repetat această poezie, pentru a o fixa. Redau ultima strofă:
Întrebat-am bufniţa cu ochiul sferic,
Oarba care vede'n întuneric
Tainele neprinse de cuvânt:
— Unde sânt cei care nu mai sânt?
Zis-a bufniţa: — Când va cădea
Marele 'ntuneric, vei vedea! Martirii din Gherla trecuseră prin morga în care mă aflam acum. Tânărul ţăran moţ Onac a fost omorât de Goiciu, în torturi. Dar a fost închis în morgă înainte de moarte. Reflectând la grozăviile prin care a trecut generaţia mea, m'am întrebat care va fi soarta generaţiilor vi-itoare. Din morga închisorii Gherla, aş fi dorit să le las un scurt testament: Omul nu-şi va putea găsi salvarea decât în împlinirea poruncilor lui Isus Cristos: „Să iubeşti pe Domnul, Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, cu tot cugetul tău şi cu toată puterea ta şi „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi."
Din iubirea lui Dumnezeu şi a aproapelui rezultă cele şapte năzuinţe formulate de deţinuţii politici români:
1. Năzuim spre înviere.
2. Luptăm pentru împlinirea împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ.
3. Vrem să aducem neamurile la biserică, pentru a le împăca cu Dumnezeu.
4. Vrem să creăm o şcoală de înaltă cultură şi educaţie creştină, care să canalizeze toate energiile creatoare omeneşti.

5. Vrem să creăm un om nou, născut din nou din Dumnezeu şi din strădania lui personală. Prin acest om nou, vrem să dăm expresie în con ţinut şi în formă tuturor problemelor omeneşti, existente în toate timpurile.
7. Vrem să smulgem pe om din suferinţa fizică şi morală.
După o altă poruncă a lui Isus Cristos, generaţiile viitoare trebuie să dea şi „cezarului ce este al cezarului". Dumnezeu 1-a făcut pe om liber, El i-a permis să-şi nege creatorul. Atunci ce drept au oamenii să fure libertatea semenilor lor? Oamenii nu-şi vor putea asigura libertatea decât prin democraţia pluralistă. Nimeni nu a înţeles mai bine ca Thomas Masaryk că „din punct de vedere moral, democraţia apare ca aplicarea politică a iubirii aproapelui" şi că „o adevărată democraţie, întemeiată pe caritate şi pe respectul aproapelui, oricare ar fi el, ar fi realizarea în lumea aceasta a ordinii divine."
Democraţie pe plan extern însemnează independenţă şi egalitate şi ea se va putea realiza prin perfecţionarea Organizaţiei Naţiunilor Unite". Iată succintul meu testament pentru generaţiile viitoare, aşa cum l-am văzut în morgă şi aşa cum îl văd şi azi! Deţinuţii politici care au trăit după aceste principii au reuşit să treacă prin moarte, fără a trăda pe nimeni. Fără Dumnezeu nu am fi putut rezista. Tinerilor, luaţi aminte! După cum spune Sfântul Ioan al Crucii, „va veni seara şi fiecare va fi judecat după dragoste"!